

Impactonderzoek open leermateriaal

**Een kwalitatief onderzoek naar de impact van
open leermateriaal op de onderwijskwaliteit en
aantrekkelijkheid van het beroep leraar**

Anneke Dubbeld, Marjolein Jongbloed-Pereboom (CitoLab, Stichting Cito)

juli 2026

Inhoud

Samenvatting	3
1. Aanleiding	4
2. Opzet en onderzoeksvragen	5
3. Methode	6
3.1 Onderzoeksdesign en participanten	6
3.2 Vragenlijst	6
3.2.1 Opzet vragenlijst	6
3.2.2 Procedure	6
3.2.2 Data-analyse	7
3.3 Focusgroepen	7
3.3.1 Opzet Focusgroep	7
3.3.2 Procedure	7
3.3.3 Data-analyse	8
4. Resultaten	9
4.1 Beschrijving deelnemers	9
4.1.1 Vragenlijst	9
4.1.2 Focusgroepen	11
4.2 Onderwijskwaliteit	12
4.2.1 Aansluiten bij de leerling	12
4.2.2 Didactische vaardigheden	15
4.2.3 Afstemming tussen vakken	18
4.3 Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar	20
4.3.1 Autonomie en regie	20
4.3.2 Professionele groei	24
4.3.3 Werkplezier	26
4.4 Overige thema's	28
5. Conclusie en discussie	29
5.1 Conclusies	29
5.2 Toekomstig onderzoek en aanbevelingen	30
5.2.1 Vergelijking met eerder onderzoek	30
5.2.2 Beperkingen van het huidige onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek	30
5.2.3 Algemene aanbevelingen	31
Bibliografie	33
Bijlage A. Vragenlijst	34
Bijlage B. Stellingen focusgroepen	41

Samenvatting

Aanleiding

Het Groeifondsprogramma Impuls Open Leermateriaal (IOL) stimuleert het gebruik van open leermateriaal in het funderend onderwijs. Het doel van het huidige onderzoek is om een beeld te krijgen van de bijdrage van het werken met open leermateriaal aan de twee impactdoelen van het programma IOL, namelijk de onderwijskwaliteit en de aantrekkelijkheid van het beroep als leraar.

Methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is een combinatie gebruikt van korte vragenlijsten (n = 87) die tijdens drie events zijn afgenomen en twee focusgroepen die tijdens twee events zijn gehouden (n = 14). De vragen en stellingen voor beide dataverzamelingen richtten zich op zes thema's die vallen onder de twee impactdoelen, namelijk aansluiten bij de leerling, didactische vaardigheden, afstemming tussen vakken, autonomie en regie, professionele groei en werkplezier. Kwantitatieve gegevens zijn samengevat middels beschrijvende statistiek en kwalitatieve gegevens zijn gebruikt om de resultaten verder te duiden.

Resultaten

Leraren beoordelen de impact van open leermateriaal overwegend positief, maar altijd met belangrijke randvoorwaarden. De meeste leraren zien duidelijke voordelen van open leermateriaal: het maakt differentiatie en maatwerk makkelijker en helpt bij het aansluiten op voorkennis, niveau en context van leerlingen. Open leermateriaal biedt inspiratie, houvast, het kan leraren stimuleren bewuste didactische keuzes te maken en het kan thematisch werken ondersteunen; succes hangt echter af van de kwaliteit van het materiaal, de beschikbare tijd die leraren hebben om materiaal te zoeken en aan te passen, en van hun didactische kennis. Om binnen school succesvol te werken met open leermateriaal gelden daarnaast organisatorische voorwaarden, zoals een gedeelde visie, afstemmingstijd en technische ondersteuning (bijvoorbeeld een goede elektronische leeromgeving (ELO) en metadata). Op het terrein van de aantrekkelijkheid van het beroep leraar ervaren veel leraren dat open leermateriaal autonomie, regie, professionele groei en werkplezier kan vergroten, vooral wanneer samenwerking en ontwikkeltijd gefaciliteerd worden. Bestaande sectie- en schoolkaders zijn vaak nog niet ingericht op werken met open leermateriaal. Bovendien verschilt de behoefte: beginnende leraren hebben vaak meer behoefte aan houvast van de methode dan ervaren collega's.

Conclusies en aanbevelingen

Open leermateriaal biedt potentie en meerwaarde voor zowel de onderwijskwaliteit als de aantrekkelijkheid van het leraarsberoep, maar die meerwaarde ontstaat niet vanzelf; ze vereist investering in randvoorwaarden. De belangrijkste aanbevelingen zijn: 1) verbeter vindbaarheid door heldere metadata, koppeling aan leer- en kerndoelen, betere zoekfunctionaliteit en ELO-integratie, 2) overweeg een kwaliteitskeurmerk om vertrouwen te vergroten, 3) zorg voor organisatorische borging via een duidelijke schoolvisie, regie en structurele ontwikkeltijd, 4) stimuleer professionalisering en cultuurverandering bij scholen, inzet van ambassadeurs en gebruik van het Groeikompas en 5) werk aan duurzaamheid en schaalbaarheid door teamontwikkeling, taakrotatie, samenwerking op regionaal/bovenschools niveau, en het betrekken van lerarenopleidingen. Voor vervolgonderzoek is onder andere een meer representatieve steekproef wenselijk en verdient de rol van ervaring (beginnend versus ervaren docent) nadere uitwerking.

1. Aanleiding

Het Nationaal Groeifonds programma Impuls Open Leermateriaal (IOL) streeft naar een onderwijslandschap waarin leraren toegang hebben tot hoogwaardige, flexibele en kostenefficiënte leermaterialen. Open leermateriaal biedt leraren de vrijheid om educatieve middelen aan te passen, te combineren en te delen, passend binnen de onderwijsdoelen en -methoden van de school. Dit stelt leraren in staat om lessen te creëren die zowel aansluiten bij de behoeften van hun leerlingen als bij de visie van de school. Er is dus meer ruimte voor creativiteit en eigen invulling van leraren, om bij te dragen aan actueel en hoogwaardig onderwijs. Het gebruik van open leermateriaal dient om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en het onderwijs meer persoonlijk, relevant en aantrekkelijk voor zowel leerlingen als leraren te maken.

Om beter te begrijpen hoe open leermateriaal in de praktijk bijdraagt aan onderwijskwaliteit en de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar, wordt een verdiepend kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder leraren in het primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO) en speciaal onderwijs (GO). Het onderzoek bouwt voort op een eerder uitgevoerde meting vóór de zomer van 2025 uitgevoerd door Berenschot (Lankreijer et al., 2025) en richt zich op het uitbreiden van de respondentengroep om tot representatievere en rijkere inzichten te komen. Vanuit het eerdere onderzoek zijn hypotheses geformuleerd op basis van de *Theory of Change* waarbij wordt gesteld dat: 1) 'een toename in de beschikbaarheid van kwalitatief hoogwaardig open en overig vrij beschikbaar leermateriaal, gecombineerd met meer (her)gebruik ervan en groeiende kennis en expertise binnen schoolteams, bijdraagt aan hogere onderwijskwaliteit.', en 2) 'toenemende kennis en expertise over open en overig vrij beschikbaar leermateriaal, en een toename in het (her)gebruik hiervan, een positieve bijdrage levert aan de aantrekkelijkheid van het leraarsberoep, door meer ervaren autonomie en regie, professionele groei en werkplezier.'

2. Opzet en onderzoeksvragen

In het eerder uitgevoerde onderzoek door Berenschot, zijn twee hoofdvragen en bijbehorende sub-vragen geformuleerd. In het huidige onderzoek is ook gewerkt vanuit deze vragen. Het doel is om een beeld te krijgen van de bijdrage van het werken met open leermateriaal aan de twee impactdoelen van het programma IOL, namelijk de onderwijskwaliteit en de aantrekkelijkheid van het beroep als leraar.

Hoofdvraag 1: In hoeverre draagt het werken met open leermateriaal bij aan de onderwijskwaliteit volgens leraren?

- 1a. Zijn leraren die gebruikmaken van open leermateriaal beter in staat om aan te sluiten bij de voorkennis, het leerniveau en de context van de leerling?
- 1b. Verbeteren leraren door gebruik te maken van open leermateriaal hun didactische vaardigheden?
- 1c. Creëren leraren die gebruikmaken van open leermateriaal meer afstemming tussen vakken voor de leerling?

Hoofdvraag 2: In hoeverre draagt het werken met open leermateriaal bij aan de aantrekkelijkheid van het beroep volgens leraren?

- 2a. Ervaren leraren die gebruikmaken van open leermateriaal meer autonomie en regie (door de bredere rol van de leraar)?
- 2b. Ervaren leraren die gebruikmaken van open leermateriaal meer persoonlijke uitdaging en professionele groei (door de nieuwe kennis en vaardigheden die zij ontwikkelen door het werken met open leermateriaal)?
- 2c. Ervaren leraren die gebruikmaken van open leermateriaal meer werkplezier/teamspirit (door samen te werken aan de ontwikkeling of implementatie van open leermateriaal)?

3. Methode

3.1 Onderzoeksdesign en participanten

Het onderzoek betreft een combinatie van kwalitatieve (focusgroepen) en kwantitatieve (vragenlijst) dataverzamelmethode, uitgevoerd op vijf eventdagen. Deelnemers werden geworven vanuit aanwezig op elk event.

De vragenlijsten werden afgenomen op drie eventdagen, namelijk op zowel de eerste als de tweede dag van de IPON¹ op 9 en 10 februari 2026, en op de IOL hackaton 'De leraar als maker van de leermiddelen van de toekomst' op 10 juni 2026². In totaal is bij 88 deelnemers (een deel van) de vragenlijst afgenomen. De focusgroepen werden gehouden voorafgaand aan twee pilotbijeenkomsten die werden georganiseerd vanuit het programma IOL, en vonden plaats op 5 februari 2026 en 13 mei 2026. In totaal namen veertien participanten deel aan de twee focusgroepen (respectievelijk negen en vijf).

Aan het begin van zowel de focusgroepen als bij het afnemen van de vragenlijst, is de definitie van open leermateriaal zoals die binnen IOL wordt gehanteerd, expliciet toegelicht. Deze luidt als volgt:

*Open leermateriaal is educatief materiaal dat door iedereen in alle omstandigheden (dus ook commercieel) zonder betaling kan worden **opgeslagen, hergebruikt, aangepast, gecombineerd en gedeeld**, zonder dat er problemen ontstaan rond auteursrecht. Hierbij kunnen wel bepaalde voorwaarden gelden, bijvoorbeeld dat de naam van de maker vermeld moet worden of dat het aangepaste werk dat je maakt onder dezelfde licentie moet worden gedeeld. (Wiley, 2014)*

3.2 Vragenlijst

3.2.1 Opzet vragenlijst

De vragenlijst is gebaseerd op de interviewleidraad van het onderzoek in 2025 uitgevoerd door Berenschot. Hierin zijn de verschillende onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 2) uitgewerkt in stellingen en een enkele open vraag. De stellingen konden worden beantwoord op een 5-punts Likertschaal, van helemaal eens tot helemaal oneens. Bij de verschillende stellingen was er de mogelijkheid om een verdere toelichting te geven. Ook zijn verschillende achtergrondgegevens uitgevraagd. De vragenlijst is bijgevoegd in Bijlage A. Vragenlijst.

3.2.2 Procedure

De vragenlijst in het huidige onderzoek is gemaakt in Microsoft Forms en is anoniem ingevuld. Daarbij hebben de onderzoekers de deelnemers ondervraagd en antwoorden ingevoerd op een laptop.

Op de IPON is ervoor gekozen om telkens een deel van de vragenlijst af te nemen, zodat deelnemers kort bevestigd konden worden, terwijl ze de beurs bezochten. De achtergrond van deelnemers is bij alle deelnemers uitgevraagd, daarna volgde één van drie sets vragenlijsten: 1) autonomie en regie (vraag 2a), 2) onderwijskwaliteit – afstemming op leerlingen (vragen 1a en 1c) en 3) didactiek, persoonlijke groei,

¹ Innovatie Platform Onderwijs Nederland, zie [IPON - exposeren op hét Edtech event op 11 & 12 februari 2026](#)

² Zie [Hackathon 'De leraar als maker van leermiddelen van de toekomst' - Open Leermateriaal](#)

professionele ontwikkeling en werkplezier (vragen 1b, 2b en 2c). Het uitvragen van deze sets duurde 5 tot 10 minuten per deelnemer.

Bij de hackaton is ervoor gekozen om de vragenlijst in het geheel af te nemen. Er was voldoende tijd en een rustige ruimte beschikbaar om bij de deelnemers de gehele set vragen af te nemen. Dit duurde ca. 15 minuten per deelnemer.

3.2.2 Data-analyse

De data van de verschillende versies van de vragenlijsten is allereerst gecombineerd in één dataset. Vervolgens zijn de achtergrondgegevens geanalyseerd met beschrijvende statistieken. Voor de responses op de verschillende stellingen zijn gemiddeldes en standaarddeviaties berekend. Voor alle stellingen zijn de resultaten van mensen die werken met open leermateriaal (vaak-zelden) en de resultaten van mensen die niet werken met open leermateriaal (nooit en niet bekend met open leermateriaal) samengevoegd, aangezien het beeld hetzelfde was. De toelichtingen in de vragenlijst zijn gebruikt om de resultaten verder te duiden.

3.3 Focusgroepen

3.3.1 Opzet Focusgroep

In de focusgroepen is met leraren die betrokken zijn bij IOL-pilots gesproken. De thema's 'onderwijskwaliteit' en 'aantrekkelijkheid van het beroep als leraar' zijn besproken aan de hand van stellingen gebaseerd op de sub-onderzoeksvragen. Daarbij is ook gebruik gemaakt van de eerder geformuleerde hypothesen in het Berenschotonderzoek. De stelling bij onderzoeksvraag 1a luidde bijvoorbeeld: 'Met open leermateriaal kun je beter aansluiten bij de voorkennis, niveau en context van de leerling.' Een volledig overzicht van de stellingen en koppelingen met de onderzoeksvragen is te vinden in Bijlage B. Stellingen focusgroepen.

3.3.2 Procedure

De twee focusgroepen vonden fysiek plaats. Deelnemers aan de focusgroepen werden geworven door de IOL-organisatie onder deelnemers van de pilotbijeenkomsten. Elke focusgroep begon met een introductie waarin werd kennisgemaakt en het onderzoek werd toegelicht. Vervolgens werden de thema's 'onderwijskwaliteit' en 'aantrekkelijkheid van het beroep als leraar' afzonderlijk besproken.

Per thema werd eerst voor alle stellingen individueel input verzameld via Padlet³, zodat deelnemers hun eerste meningen en reacties konden delen zonder beïnvloeding door anderen. Daarna werd in een groepsdiscussie dieper ingegaan op de verschillende stellingen, waarbij deelnemers hun perspectieven toelichtten en gezamenlijk reflecteerden op meningen. Na de inhoudelijke bespreking volgde een korte afsluiting met een reflectie op de focusgroep. De eerste focusgroep had een duur van 1 uur. Voor de tweede focusgroep was er langer tijd beschikbaar, deze duurde 1,5 uur. De sessies werden begeleid met behulp van een PowerPointpresentatie en stonden onder leiding van een moderator. Daarnaast was een notulist aanwezig om de gesprekken vast te leggen en belangrijke inzichten te documenteren.

³ <https://padlet.com/>

3.3.3 Data-analyse

Om de data te analyseren, is door de twee onderzoekers onafhankelijk een score toegekend aan elke opmerking uit de Padlet, namelijk eens = 1, deels eens = 0.5, neutraal = 0, deels oneens = -0.5 en oneens = -1. Deze scores zijn vergeleken, waarbij in eerste instantie een overeenstemming was van 81% tussen de onderzoekers. Bij verschillen in score is vervolgens overlegd tot er consensus was bereikt. Vervolgens is per stelling een gemiddelde score berekend, wat diende als algehele indicator voor het sentiment rond deze stelling. De opmerkingen en de notulen van de betreffende focusgroepen zijn gebruikt om deze kwantitatieve indicatie verder te duiden en toe te lichten.

4. Resultaten

4.1 Beschrijving deelnemers

4.1.1 Vragenlijst

In totaal hebben 89 mensen deelgenomen aan het vragenlijstonderzoek. Eén van de deelnemers had ook deelgenomen aan een focusgroep, en is daarom geëxcludeerd van het vragenlijstonderzoek, de data van deze deelnemer zijn enkel meegenomen in de resultaten van de focusgroepen. Een andere deelnemer was geen docent en werkte niet binnen een school, ook deze deelnemer is geëxcludeerd. In de uiteindelijke dataset zijn 87 deelnemers opgenomen.

Van deze deelnemers is bij zeventien deelnemers de gehele vragenlijst afgenomen. Bij de overige 70 is één van de drie sets vragenlijsten afgenomen. Een beschrijving van de 87 deelnemers is weergegeven in Tabel 1. Het grootste deel van de leraren is werkzaam in het PO (n=39) of VO (n=31). Enkele deelnemers zijn werkzaam in GO (n=15) of mbo (n=2). Van de deelnemers uit het PO zijn de meeste werkzaam in de bovenbouw, of schoolbreed. De leraren die werkzaam zijn in het VO, werken met name in de onderbouw (n=10) of schoolbreed (n=15), en ongeveer de helft geeft les in zaakvakken (n=16). Een groot deel van de leraren in het VO geeft les op meerdere niveaus (n=21). De leeftijden van de deelnemers variëren van 20-61+ jaar, met de grootste groep in de leeftijd van 31-40 jaar (n=27).

Tabel 1. Beschrijving deelnemers vragenlijsten

Deelnemers totaal	N = 87
Werkzaam in sector PO	N = 39
Onderbouw	3
Middenbouw	8
Bovenbouw	16
Schoolbreed	11
Werkzaam in sector VO	N = 31
Onderbouw	10
Bovenbouw	4
Schoolbreed	15
Missende waarde	2
Werkzaam in sector VO	N = 31
Taalvakken	4
Zaakvakken	16
Exacte vakken	8
Missende waarde	3
Werkzaam in sector VO	N = 31
Niveau vmbo	3
Niveau havo	3
Niveau vwo	-
Meerdere niveaus	21
Missende waarde	4
Werkzaam in sector GO	N = 15
Werkzaam in sector MBO	N = 2

Leeftijd	
20-30 jaar	17
31-40 jaar	27
41-50 jaar	24
51-60 jaar	12
61+ jaar	6
Missende waarde	1

Naast bovenstaande achtergrondvariabelen, is bij de deelnemers uitgevraagd in hoeverre zij bekend zijn met open leermateriaal (zie Tabel 2). Het merendeel van de deelnemers gaf aan bekend te zijn met open leermateriaal en het te gebruiken (n=71), variërend van zelden tot vaak. Slechts acht deelnemers waren wel bekend met open leermateriaal, maar gebruiken het nooit, en zeven deelnemers waren helemaal niet bekend met open leermateriaal. Onder de categorie 'Anders' valt een deelnemer die aangaf bekend te zijn met open leermateriaal, maar het alleen zelf te maken, en een andere deelnemer die aangaf vroeger wel open leermateriaal te gebruiken, maar nu niet meer, omdat hij niet tevreden was over Wikiwijs.

Tabel 2. Bekendheid van deelnemers met open leermateriaal

Bekendheid met open leermateriaal	N=87
Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal en ik maak er vaak gebruik van	N=21
Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal en ik maak er soms gebruik van	N=36
Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal, maar ik gebruik het zelden	N=14
Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal, maar ik gebruik het nooit	N=7
Nee, ik ben niet bekend met Open Leermateriaal	N=7
Anders	N=2

Verder is uitgevraagd welke bronnen deelnemers gebruiken om hun open leermateriaal vandaan te halen. 73 deelnemers hebben deze vraag beantwoord, namelijk de 71 die hebben aangegeven open leermateriaal te gebruiken, en de twee deelnemers die onder de categorie 'Anders' vielen. De responsen van de deelnemers onder de categorie 'Anders' zijn niet meegenomen: de eerste deelnemer noemde bij bronnen enkel een programma waar hij zelf leermateriaal maakt, en de ander gaf aan op het huidige moment geen open leermateriaal meer te gebruiken, en draagt dus niet bij aan het actuele beeld. In totaal zijn dus 71 responsen meegenomen.

Tabel 3. Herkomst van het open leermateriaal bij deelnemers

Bron open leermateriaal	N=71
Collega's	N=53
Openbare platforms voor open leermateriaal	N=62
Betaalde platforms (met abonnement)	N=28
Wikiwijs	N=50
Een AI-tool zoals ChatGPT	N=44
Social media	N=27
Schoolsystemen	N=11
Andere	N=21

De meeste deelnemers vulden meerdere bronnen in. De bronnen die door de meeste deelnemers zijn genoemd, zijn openbare platforms voor open leermateriaal (n=62), collega's (n=53) en Wikiwijs (n=50). AI-tools zoals ChatGPT worden ook door meer dan de helft van de deelnemers gebruikt (n=44). De overige bronnen zijn door minder dan de helft van de deelnemers genoemd, waarbij schoolsystemen het minst gebruikt worden (n=11). 21 deelnemers gaven aan nog andere platforms te gebruiken. Bronnen die onder andere genoemd werden, zijn LessonUp, Pinterest, MediaWijs en Kahoot. Tot slot is uitgevraagd of de deelnemers betrokken waren bij IOL. Twaalf deelnemers antwoorden met 'ja', 73 met 'nee' en twee personen hebben de vraag niet ingevuld.

Om een indicatie te krijgen van de betrouwbaarheid van de vragenlijst, zijn cronbach alpha's berekend voor de verschillende thema's binnen de vragenlijst (zie Tabel 4; George & Mallery, 2003). De missende waarden zijn hierin niet meegenomen, en de verschillende versies van de stellingen, voor gebruikers en niet-gebruikers van open leermateriaal, zijn samengenomen. De sub-thema's 'werkplezier' en 'professionele groei', die vallen binnen het thema 'aantrekkelijkheid van het beroep als leraar', bevatten in de vragenlijst beide slechts één stelling en voor deze sub-thema's kon dus geen interne consistentie worden berekend. De interne consistentie voor 'autonomie en regie' is in deze sample goed. Zowel van 'didactiek' als het thema 'aansluiten bij leerling' is de interne consistentie twijfelachtig, en voor 'afstemming tussen vakken' is deze onvoldoende.

Tabel 4. Betrouwbaarheid voor sub-thema's van de vragenlijst

Thema/schaal	Aantal items	N respondenten	Cronbach's alpha
Autonomie en regie	4	41	.85
Didactiek	3	39	.64
Aansluiten bij leerling	3	40	.60
Afstemming tussen vakken	3	40	.33

4.1.2 Focusgroepen

Van de participanten in de focusgroepen zijn minder achtergrondvariabelen uitgevraagd. Van hen is bekend welke functie zij hebben, in welke sector ze werkzaam zijn en in sommige gevallen welke nevenfuncties zij bekleden of in welke thematiek ze gespecialiseerd zijn. In totaal namen veertien personen deel: negen in de eerste focusgroep en vijf in de tweede. Deelnemers zijn overwegend werkzaam in het VO (twaalf van de veertien); twee participanten werken in het PO in adviserende of coördinerende rollen. Leraren uit het VO zijn werkzaam voor verschillende vakken: aardrijkskunde, wiskunde, NaSK, O&O, digitale geletterdheid, geschiedenis en een leraar met specifieke verantwoordelijkheid voor lessen over AI. Verschillende deelnemers vervullen daarnaast nevenrollen of hebben een ontwikkel- en organisatierol naast lesgeven, vaak mede vanuit deelname aan een pilot van het programma Impuls Open Leermateriaal, denk aan: lidmaatschap van examencommissies, coördinatie van hoogbegaafdheidszorg, materiaalontwikkeling voor po en vo en projectleiderschap voor veldwerkinitiatieven. Al met al bestonden de groepen uit een mix van mensen met praktijkgerichte leservaring en mensen die zich binnen een school of scholengemeenschap bezighouden met beleid en innovatie.

4.2 Onderwijskwaliteit

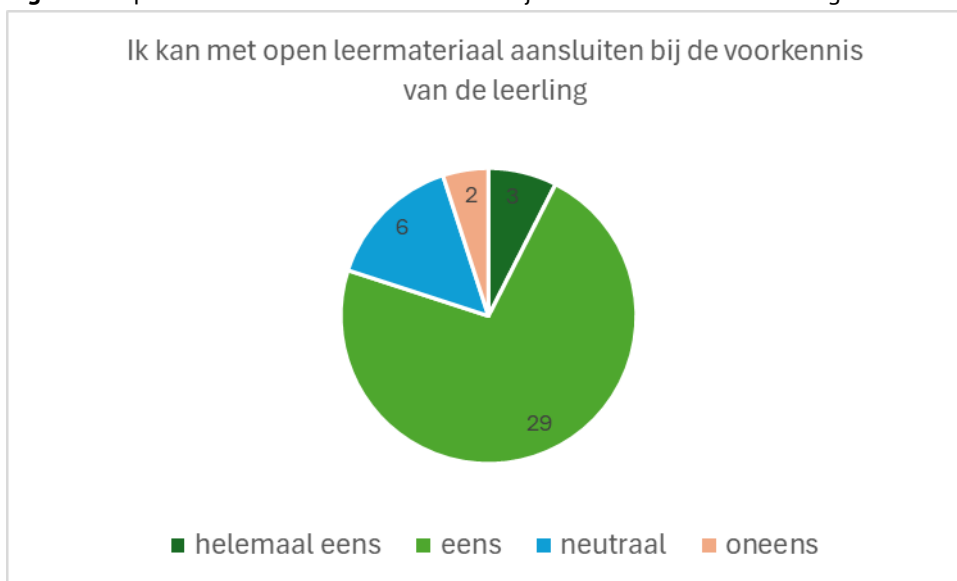
4.2.1 Aansluiten bij de leerling

4.2.1.1 Vragenlijst

In de vragenlijst zijn stellingen voorgelegd over het aansluiten van onderwijs op de leerling met open leermateriaal, waarbij is gevraagd naar drie elementen, namelijk aansluiten bij de voorkennis, het niveau en de context van de leerling. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen mensen die werken met open leermateriaal (vaak-zelden) en mensen die niet werken met open leermateriaal (nooit en niet bekend met open leermateriaal). Zo was voor de mensen die niet werken met open leermateriaal de eerste stelling “*Ik denk dat ik met open leermateriaal kan aansluiten bij de voorkennis van de leerling*” in plaats van “*Ik kan met open leermateriaal aansluiten bij de voorkennis van de leerling.*” De stellingen zijn beantwoord door 40 deelnemers. Na het beantwoorden van de drie stellingen was ruimte voor een toelichting op de antwoorden bij deze stellingen. ‘Helemaal oneens’ is bij geen van de stellingen in dit onderdeel geantwoord.

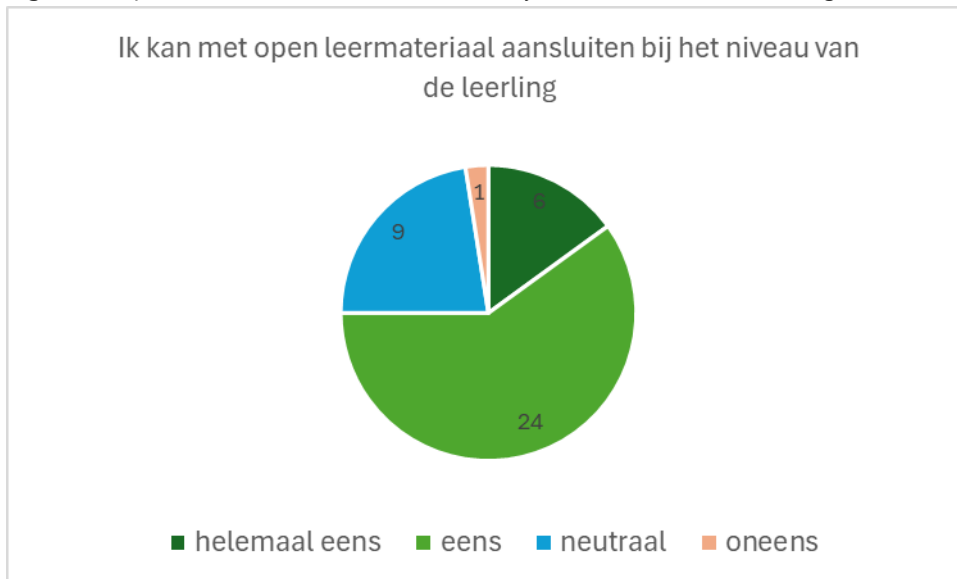
De meeste deelnemers (n=29) waren het eens met de eerste stelling (zie Figuur 1), en beamen dat je als leraar met open leermateriaal kan aansluiten bij de voorkennis van de leerlingen. Daarnaast waren twee deelnemers het helemaal eens, zes deelnemers antwoordden met de optie ‘neutraal’ en twee deelnemers waren het oneens. Van deze laatste twee deelnemers gaf één deelnemer aan dat voorkennis niet nodig was bij zijn/haar les en de ander zou geen open leermateriaal gebruiken om kennis op te halen.

Figuur 1. Open leermateriaal en aansluiten bij voorkennis van de leerling

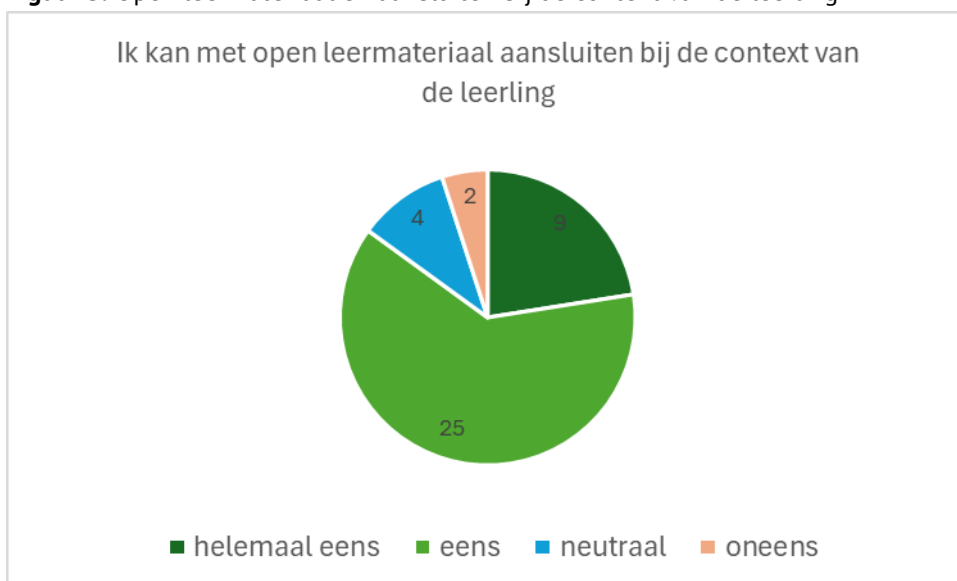
Stelling 2 ging over aansluiten bij het niveau. Ook hier was het merendeel het eens (n=24) en zes deelnemers waren het helemaal eens dat je als leraar met open leermateriaal kan aansluiten bij het niveau van de leerling. Negen deelnemers antwoordden ‘neutraal’ en één deelnemer met ‘oneens’ (zie Figuur 2).

Figuur 2. Open leermateriaal en aansluiten bij het niveau van de leerling

De laatste stelling over het aansluiten bij de leerling was gericht op aansluiten bij de context van de leerling. Ook hier vond het merendeel dat zij met open leermateriaal kunnen aansluiten bij de context van de leerling, 25 deelnemers waren het eens met de stelling en negen deelnemers antwoordden met 'helemaal eens' (zie Figuur 3). Vier deelnemers antwoordden 'neutraal' en twee deelnemers waren het oneens met de stelling.

Figuur 3. Open leermateriaal en aansluiten bij de context van de leerling

In de toelichtingen bij deze set stellingen is aangegeven dat het tijd kost om materiaal van goede kwaliteit te vinden. Vaak is het nodig om het materiaal vervolgens aan te passen en aan te vullen. Het is daarmee arbeidsintensiever dan werken vanuit de methode. Zo werd bijvoorbeeld aangegeven dat: *“Je moet goed kijken of materiaal passend is, vaak aanvullen, aanpassen. Wel meer werk dan standaard methode.”* Een leraar gaf aan dat hij/zij overstapt op open leermateriaal als een methode niet passend is: *“Merk ik dat een kind iets anders nodig heeft dan methode, dan ga ik voor OL.”* Een andere leraar gaf aan dat binnen het GO

methodes niet goed werken: dan kun je met open leermateriaal makkelijker aansluiten bij de voorkennis, het niveau en de context.

4.2.1.2 Focusgroepen

In de focusgroepen is voor dit onderdeel één stelling voorgelegd, namelijk: “(1) Met open leermateriaal kan je beter aansluiten bij de voorkennis, niveau en context van de leerling.” In de Padlet zijn dertien reacties gegeven, met een gemiddelde score van 0,77 (range: 0,5 - 1,0). De meerderheid van de participanten was positief: open leermateriaal wordt gezien als flexibeler en bewerkbaar waardoor leraren makkelijker kunnen differentiëren, aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen en snel elementen uit verschillende bronnen kunnen combineren. Meerdere deelnemers noemden concrete toepassingen: ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen door onderdelen in te dikken, differentiëren binnen project gestuurd onderwijs, en het aanpassen van materiaal voor leerlingen met specifieke behoeften (bijvoorbeeld slechthzienden). Ook werd genoemd dat open leermateriaal in combinatie met een goede elektronische leeromgeving (ELO) of modulaire opbouw het mogelijk maakt precies die lesonderdelen klaar te zetten die bij de actuele voorkennis van leerlingen passen.

Tegelijkertijd benadrukten deelnemers duidelijke voorwaarden en beperkingen; open is geen garantie voor kwaliteit en het vergt vaardigheden van leraren om materiaal effectief te vinden, te beoordelen en aan te passen: *“Dan moet je wel heel gericht kunnen zoeken”, en “Wat het moeilijk maakt is de kwaliteit te borgen. Je kan als leraar ook moeilijk beoordelen wat van hoge kwaliteit is.”* Sommige deelnemers pleitten voor een infrastructuur en kwaliteitscyclus met praktijktesten en inhoudelijke experts, om bruikbaarheid en kwaliteit te borgen. Hierbij speelt ook een cultuur- en opleidingsbarrière: *“Docenten worden vaak methodegericht opgeleid, waardoor ze vaak vasthouden aan methodes en minder open staan voor het gebruik van open leermateriaal.”* Specifiek werd de koppeling aan kerndoelen als cruciaal genoemd: zonder duidelijke metadata of koppeling aan leerdoelen op bijvoorbeeld Wikiwijs, is het lastig voor scholen en leraren om materiaal selectief in te zetten: *“Wat ook vaak ontbreekt is bijvoorbeeld dat het niet gekoppeld is aan kerndoelen. Dat zou wel heel fijn zijn, want dan kan je als school op die kennis selecteren.”* Kortom: er is brede erkenning van de meerwaarde van open leermateriaal voor aansluiting bij de leerling, maar alleen wanneer vindbaarheid, kwaliteit, aansluiting op kerndoelen en ondersteuning (zoals ELO en ondersteuning van experts) van leraren gewaarborgd zijn.

4.2.1.3 Samenvatting

In zowel het beantwoorden van de vragenlijsten als vanuit de focusgroep zijn deelnemers overwegend positief over het aansluiten bij de voorkennis, het niveau en de context van leerling met open leermateriaal. Daarbij zijn de toelichtingen vanuit de vragenlijsten beknopt en algemeen. De deelnemers vanuit de focusgroep lijken te spreken vanuit meer eigen ervaringen, met uitgebreidere voorbeelden hoe zij open leermateriaal toepassen.

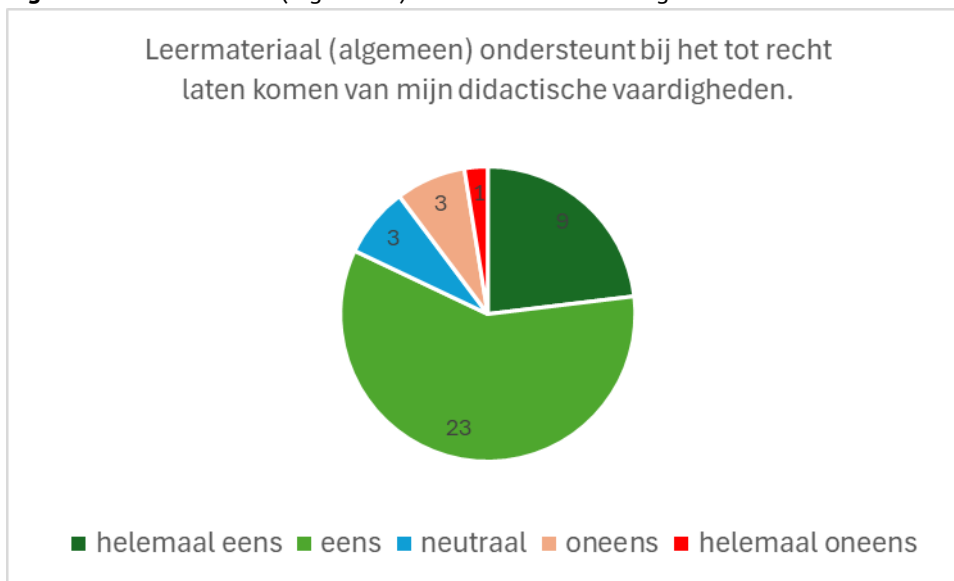
In de focusgroep is daarnaast ook dieper ingegaan op voorwaarden en beperkingen in het gebruik van open leermateriaal om aan te sluiten bij de leerling. Het vraagt tijd en moeite om materiaal te vinden, dit te beoordelen op kwaliteit en bruikbaarheid en vervolgens aan te passen naar de eigen situatie. Het gebruik van open leermateriaal kan worden bevorderd door een betere infrastructuur/zoeksysteem en een duidelijker koppeling aan kern- en leerdoelen. Ook vraagt werken met open leermateriaal een cultuuromslag in de sector, waar leraren tot het huidige moment vooral worden opgeleid om vanuit methodes te werken.

4.2.2 Didactische vaardigheden

4.2.2.1 Vragenlijst

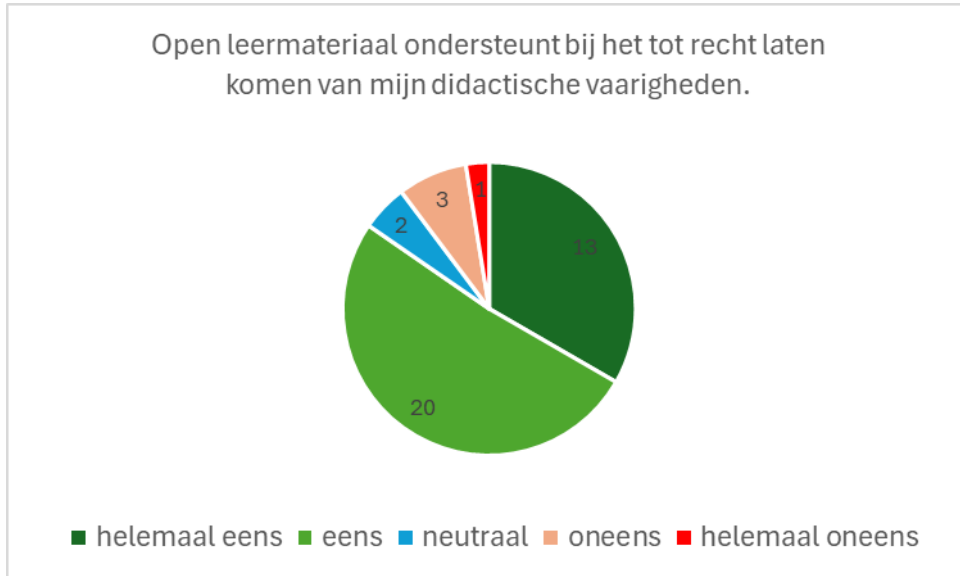
In de vragenlijst zijn drie stellingen voorgelegd over didactische vaardigheden, die zijn beantwoord door 39 deelnemers. Na het beantwoorden van de drie stellingen was ruimte voor een toelichting op de antwoorden bij deze stellingen. De eerste stelling (zie Figuur 4), was hetzelfde voor zowel mensen die werken met open leermateriaal (vaak-zelden) als mensen die niet werken met open leermateriaal (nooit en niet bekend met open leermateriaal). Het grootste deel van de deelnemers (n=32) was het helemaal eens (n=9) of eens (n=23) met deze stelling, en beaamde dus dat leermateriaal (algemeen) hen ondersteunt bij het tot recht laten komen van hun didactische vaardigheden. 3 deelnemers hadden een neutrale houding ten opzichte van deze stelling en 4 deelnemers waren het oneens (n=3) of helemaal oneens (n=1).

Figuur 4. Leermateriaal (algemeen) en didactische vaardigheden

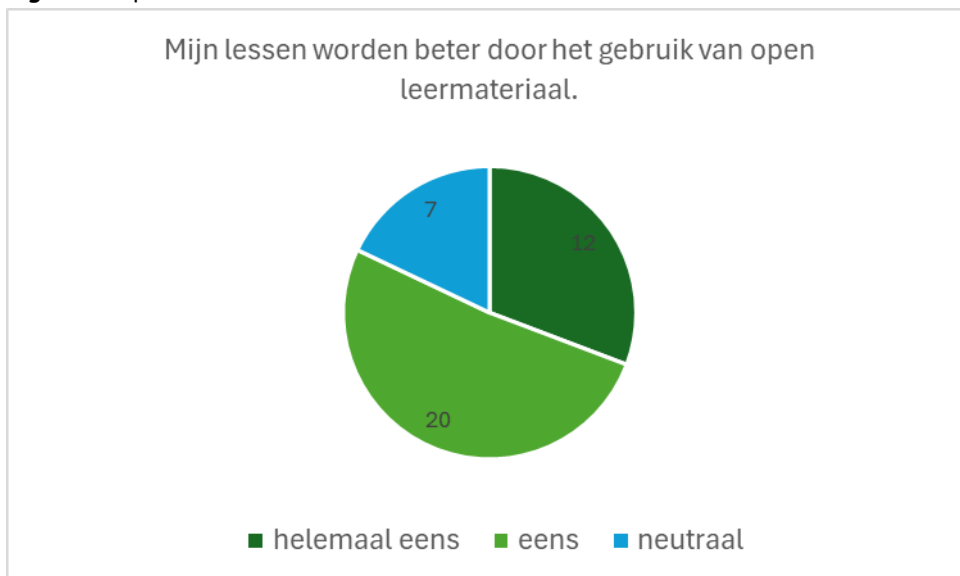
De tweede stelling (zie Figuur 5) was gericht op open leermateriaal en in hoeverre dit didactische vaardigheden tot zijn recht laat komen. Voor mensen die geen open leermateriaal gebruiken (n=7), was de stelling als volgt geformuleerd: *“Ik denk dat open leermateriaal mij kan ondersteunen in mijn didactische vaardigheden.”* Ook bij deze stelling was het merendeel van de deelnemers (n=33) het helemaal eens (n=13) of eens (n=20). Open leermateriaal ondersteunt deze leraren dus bij het tot recht laten komen van hun didactische vaardigheden, óf men denkt dat dit het geval is als ze open leermateriaal zouden gebruiken. Twee deelnemers stonden neutraal tegenover deze stelling en vier deelnemers waren het oneens (n=3) of helemaal oneens (n=1), en denken dus niet dat open leermateriaal hen ondersteunt bij het tot recht laten komen van didactische vaardigheden.

Figuur 5. Open leermateriaal en didactische vaardigheden

De derde stelling (zie Figuur 6) vroeg uit in hoeverre deelnemers ervaren dat hun lessen beter worden door het gebruik van open leermateriaal, of in hoeverre ze denken dat hun lessen beter kunnen worden door het gebruik van open leermateriaal. Deze stelling werd enkel positief of neutraal beantwoord: de antwoorden 'oneens' en 'helemaal oneens' werden door geen van de deelnemers ingevuld. Het merendeel van de deelnemers denkt dat hun lessen beter (kunnen) worden door het gebruik van open leermateriaal (n=32) en een klein deel (n=7) staat hier neutraal tegenover.

Figuur 6. Open leermateriaal en betere lessen

De toelichtingen bij de stellingen bevestigen de overwegend positieve responsen, maar zijn tegelijk voorwaardelijk en nuancerend. Deelnemers noemden vooral dat (open) leermateriaal houvast, inspiratie en een kapstok biedt, en dat de grote meerwaarde van open leermateriaal is dat je mogelijkheid hebt tot aanpassing en maatwerk: *“Kun je aanpassen, eigen saus”* en *“Hangt ervan af, hoe zet je het in”*. Tegelijk kwam terug dat de effectiviteit afhangt van de kwaliteit van het leermateriaal en van de tijd en didactische expertise van de leraar om het materiaal op een goede manier aan te passen, bijvoorbeeld: *“Op de juiste manier gebruiken, dan wel”, “Hangt ervan af, hoe zet je het in”* en *“Hangt af van de kwaliteit van het*

leermateriaal.” Enkele opmerkingen wijzen op risico’s: zonder zorgvuldige selectie en aanpassing van het materiaal, kan het ook negatief uitpakken: *“Ik denk dat mijn lessen er ook slechter van kunnen worden”* en *“Het is ook een risico. Je hebt echt voldoende kennis en kunde nodig.”* Samengevat ondersteunen de toelichtingen dat open leermateriaal didactische vaardigheden en lessen kan versterken, maar onder duidelijke voorwaarden van kwaliteit, inzet en tijdsinvestering door de leraar.

4.2.2.2 Focusgroepen

In de focusgroepen zijn voor dit onderdeel twee stellingen voorgelegd, namelijk: “(2) Door middel van open leermateriaal kan je didactische vaardigheden verbeteren”, en “(3) Het toepassen van open leermateriaal leidt tot betere lessen en leerervaringen voor leerlingen.” Op beide stellingen zijn twaalf reacties gegeven in de Padlet, met voor stelling 2 een gemiddelde score van 0,83 (range: 0,0 - 1,0) en voor stelling 3 een gemiddelde van 0,63 (range: 0,5 - 1,0).

Met stelling 2, die gaat over het verbeteren van didactische vaardigheden, was de meerderheid het eens. Zo werd bijvoorbeeld genoemd: *“Ik merk dat ik als docent bewuster afwegingen maak in wat je wilt meegeven en de manier waarop je dat wilt doen en brengen”,* en *“Door open leermaterialen heb je meer keuze als het gaat om onderwijs aanbod voor bepaalde vakken. Je kan daardoor de methode die er is los laten. Hiervoor kan je kiezen wat het beste bij jou of de leerlingen en past wat een positieve impact kan hebben op de didactiek van je lessen.”* Ook waren er een aantal mensen voorzichtiger in hun antwoorden, zo werd bijvoorbeeld genoemd: *“Niet persé. Dat ligt vooral aan je kennis van onderwerp, leerlingen en eigen creativiteit, maar ook door uitwisselingen met collega’s en deskundigen. In je eentje gebruiken en ontwikkelen doet dat niet zomaar. Tegelijk: er is wel veel ruimte om te experimenteren, dat is leerzaam.”*, en ook *“Neutraal. Dat hangt ook van zoveel andere factoren af, maar OL zou zeker wel bij kunnen dragen omdat je het kunt laten aansluit bij de keuzes die je maakt in je eigen didactiek.”*

In de bespreking van deze stelling werd ingegaan op dat didactische vaardigheden wellicht niet verbeteren door open leermateriaal, maar wel veranderen. Leraren kunnen van elkaar leren door meer materiaal te delen. Dit gebeurt in de praktijk nog weinig en ze ontvangen nauwelijks feedback van collega’s als zij materiaal delen. Daarnaast brengt open leermateriaal vernieuwing: je kunt aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen.

Over de lessen en leerervaringen voor leerlingen (stelling 3) waren leraren iets voorzichtiger in hun antwoorden. Lessen en leerervaringen kunnen beter worden door het toepassen van open leermateriaal, al is dit wel afhankelijk van de kwaliteit en hoe het materiaal vervolgens wordt gebruikt. Zo werd genoemd dat: *“Dit klopt als de kwaliteit van het leermateriaal goed is. Leraren moeten dus vaardig zijn in het bepalen van de kwaliteit”,* en dat kwaliteit van het materiaal afhankelijk is van of je evalueert en aanpast: *“Als je er vanuit gaat dat open leermateriaal meer leidt tot iteratieve verbetering dan kan dat zeker.”* Ook werd benoemd dat: *“Dat kan wel, mits er tijd en ruimte is voor experimenteren en falen. Leraren die nadenken over onderwijs worden betere docenten dan als ze alleen de powerpoint van de methode afdraaien. Ook hier is overigens weer de elektronische leeromgeving cruciaal.”*

In de verdere bespreking werd besproken dat methodes vaak verouderen en dat open leermateriaal kan helpen om leerlingen meer te activeren en beter aan te sluiten bij hun belevingswereld. Als er een goede infrastructuur is waarbij een gemeenschap wordt gebouwd waarin je feedback krijgt, dan kun je lessen structureel verbeteren.

4.2.2.3 Samenvatting

Uit zowel de vragenlijst als de focusgroepen blijkt dat leraren overwegend positief zijn: (open) leermateriaal kan helpen bij het verbeteren van didactische vaardigheden en het geven van betere lessen. Respondenten noemen vooral de aanpasbaarheid en de mogelijkheid tot maatwerk als belangrijke voordelen. Tegelijkertijd klinken duidelijke voorbehouden: het kost tijd om materiaal te vinden en aan te passen, je hebt kennis en kunde nodig om de kwaliteit te beoordelen, en onzorgvuldig gebruik kan ook nadelig

uitpakken. In de focusgroepen waren deelnemers nog iets terughoudender: open materiaal kan leraren bewuster laten kiezen en maakt het makkelijker om los te komen van vaste methodes, maar of lessen daadwerkelijk beter worden hangt onder andere af van de kwaliteit van het materiaal, de ruimte om te experimenteren en een goede elektronische leeromgeving. Ook benadrukken leraren het belang van delen en feedback binnen een community en van een zoek- en kwaliteitsinfrastructuur. Kortom: open leermateriaal heeft potentie om didactiek en lessen te versterken, maar belangrijke voorwaarden zijn voldoende tijd, deskundigheid, kwaliteitsborging en organisatorische ondersteuning.

4.2.3 Afstemming tussen vakken

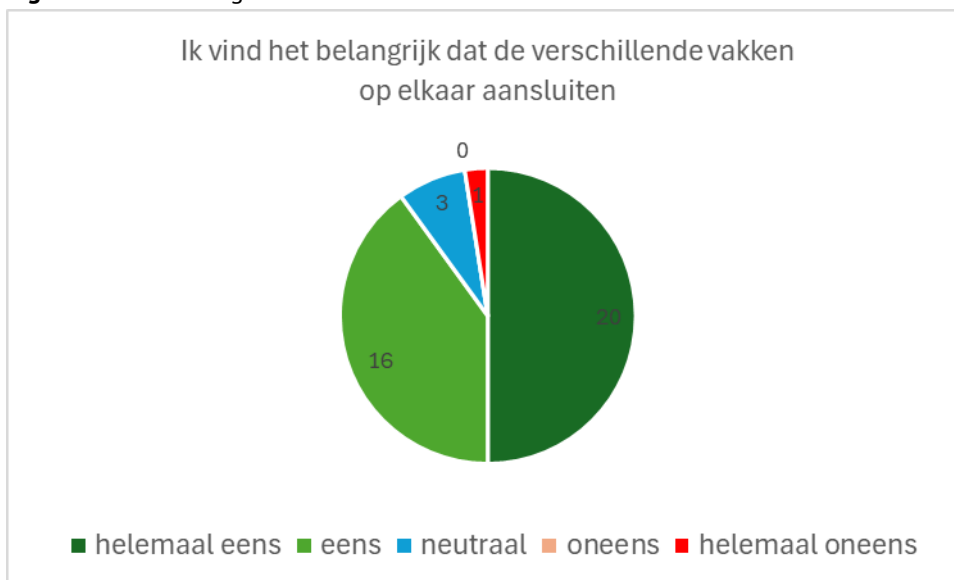
4.2.3.1 Vragenlijst

In de vragenlijst zijn drie stellingen voorgelegd over de aansluiting van verschillende vakken. Als eerste “Ik vind het belangrijk dat verschillende vakken op elkaar aansluiten”, als tweede “Leermateriaal (in algemene zin) draagt bij aan de aansluiting van vakken” en tot slot “Open leermateriaal draagt bij aan de aansluiting van vakken.” De stellingen zijn beantwoord door 40 deelnemers. Na het beantwoorden van de drie stellingen was ruimte voor een toelichting op de antwoorden bij deze stellingen.

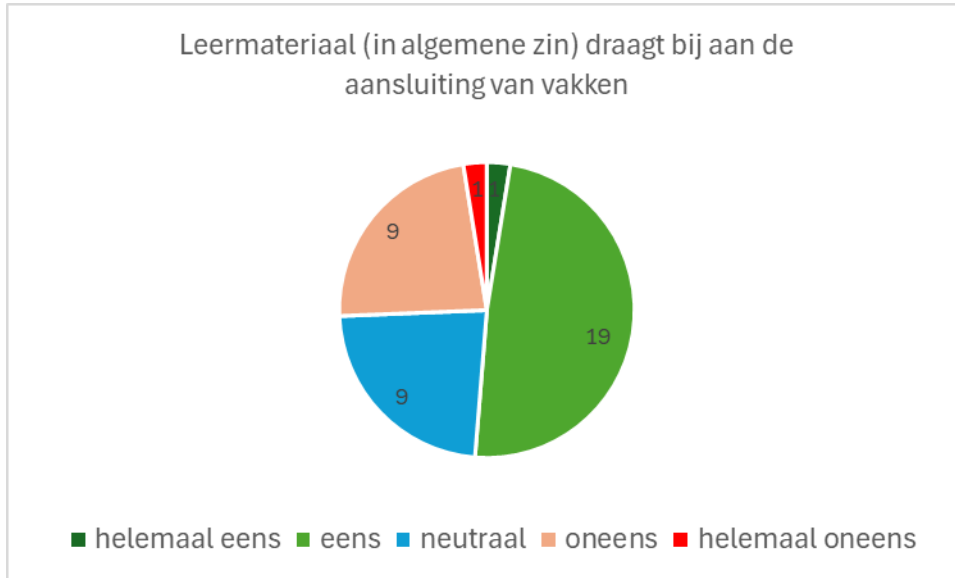
De meeste deelnemers waren het helemaal eens (n=20) of eens (n=16) met de eerste stelling (zie Figuur 7). Het overgrote merendeel van de deelnemers vond het belangrijk dat de verschillende vakken op elkaar aansluiten. Drie deelnemers gaven het antwoord ‘neutraal’ en één deelnemer was het helemaal oneens. Deze laatste deelnemer gaf geen toelichting. Van de deelnemers die neutraal antwoordden, gaven er twee als toelichting dat er vooral thematisch wordt gewerkt; de vakken sluiten op elkaar aan door te werken vanuit een thema.

De tweede stelling werd door de helft van de deelnemers beantwoord met ‘helemaal eens’ (n=1) of ‘eens’ (n=19; zie Figuur 8). Deze stelling werd minder positief beantwoord dan de eerste stelling binnen dit thema, met negen neutrale antwoorden, negen keer het antwoord ‘oneens’ en één keer het antwoord ‘helemaal oneens’.

Figuur 7. Aansluiting verschillende vakken

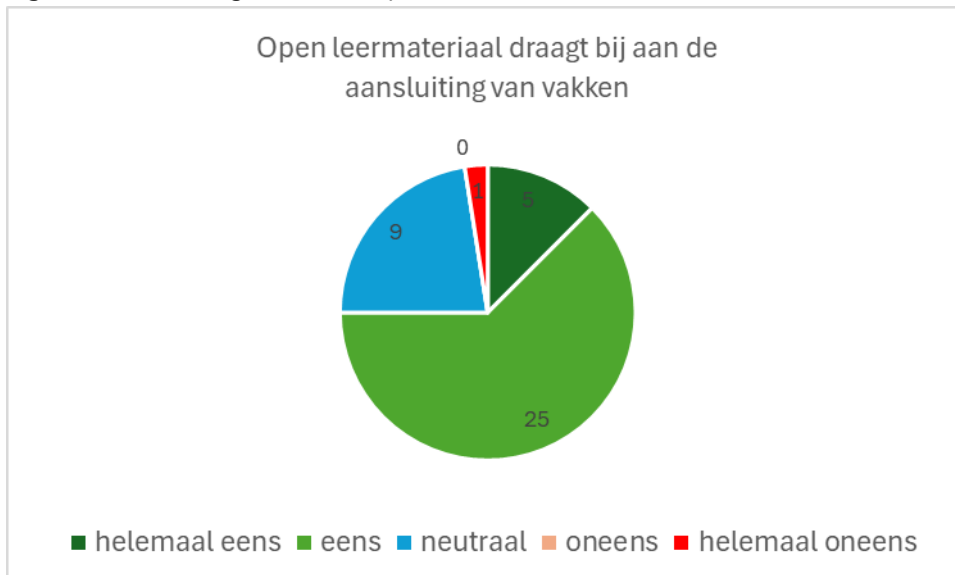

Figuur 8. Aansluiting vakken en leermateriaal

De laatste stelling, over dat open leermateriaal bijdraagt aan de aansluiting van vakken, werd overwegend positief beantwoord (zie Figuur 9). Vijf deelnemers waren het helemaal eens, en 25 waren het eens. De overige tien deelnemers antwoordden voornamelijk met 'neutraal' (n=9) en één deelnemer met 'helemaal oneens'. In vergelijking met de vorige stelling over algemeen leermateriaal, antwoordden leraren positiever over dat open leermateriaal bijdraagt aan de aansluiting van vakken, ten opzichte van dat leermateriaal in algemene zin bijdraagt aan de aansluiting van vakken.

Figuur 9. Aansluiting vakken en open leermateriaal

In de toelichtingen bij deze set stellingen is aangegeven dat om vakken aan te laten sluiten, het belangrijk is om goede keuzes te maken in het beschikbare materiaal. Aansluiten bij al verworven kennis maakt het makkelijker om kennis verder uit te breiden. Eén leraar gaf aan: *“Als je al kennis hebt over een bepaald onderwerp, dan is het makkelijker om kennis daaromheen te onthouden.”* Het aansluiten van vakken wordt belangrijker door de vakvernieuwing, waarbij digitale geletterdheid en burgerschap meer moeten worden geïntegreerd. Zo werd benoemd dat: *“Ik denk dat er meer focus op moet komen, ook vanwege de nieuwe kerndoelen.”* Wanneer je als school werkt met methodes van eenzelfde uitgever is de aansluiting

beter dan wanneer je met methodes van verschillende aanbieders werkt. Sommige scholen kiezen ervoor om alleen te werken met open leermateriaal, zodat zij kunnen differentiëren. Als je methodes loslaat moet er voldoende aandacht zijn voor het borgen van de kerndoelen.

4.2.3.2 Focusgroepen

In de focusgroepen is voor dit onderdeel één stelling voorgelegd, namelijk: “(4) Door middel van open leermateriaal kan je meer afstemming tussen vakken creëren voor de leerling.” In de Padlet zijn dertien reacties gegeven, met een gemiddelde score van 0,62 (range: 0,0 - 1,0). Deze score wijst op een overwegend positief, maar ook enigszins terughoudende houding. Deelnemers zagen duidelijke potentie, en halen verschillende keren het vakoverstijgend en thematisch werken aan. Meerdere reacties wijzen erop dat open leermateriaal al wordt ingezet binnen bestaande vakoverstijgende projecten en dat het gebruik ervan tijd kan besparen bij het creëren van afstemming: *“Het gebruik van open leermateriaal kan ervoor zorgen dat er minder tijd nodig is in het creëren van afstemming tussen vakken.”* Ook zijn effecten op leerlingen genoemd: *“Ik heb gezien dat open leermateriaal inspirerend kan werken voor vakoverstijgend werken. Leerlingen zien dan het grotere geheel en meer het nut van de vakken, waardoor leerlingen gemotiveerder raken.”* Tegelijkertijd benadrukte een deelnemer dat dit niet alleen aan het materiaal ligt, maar ook aan betrokken collega's: zonder gezamenlijke inzet levert open leermateriaal op zichzelf geen afstemming op.

De groepen noemden dan ook vooral praktische en organisatorische voorwaarden als essentiële voorwaarde voor succes: visie, regie, tijd, rooster, proces en passende infrastructuur (elektronische leeromgeving, metadata) zijn nodig om vakoverstijgend werken werkbaar te maken. Het vraagt dat leraren elkaar kunnen vinden: *“Je moet de mogelijkheid hebben om met elkaar te praten. Het vereist dat gesprek: dat je bij elkaar kan gaan zitten. Wat willen we gaan overdragen? Wat doen we al? En wie pakt dat dan op?”* En: *“Soms heb je gewoon een dag nodig.”* Samengevat kan open leermateriaal volgens de participanten afstemming tussen vakken bevorderen, maar alleen wanneer scholen tijd, regie en de juist inhoudelijke en technische randvoorwaarden faciliteren.

4.2.3.3 Samenvatting

Vanuit de vragenlijst geven de meeste deelnemers aan dat het belangrijk is dat vakken op elkaar aansluiten, mede vanwege de vakvernieuwingen. Leermateriaal draagt hier deels aan bij. Open leermateriaal draagt hier meer aan bij dan algemeen leermateriaal.

In de focusgroepen zijn de meeste deelnemers het eens met dat open leermateriaal bijdraagt aan afstemming tussen vakken. Er is veel potentie. Open leermateriaal kan vakoverstijgend werken bevorderen en bijdragen aan de motivatie van leerlingen. Een vraag is echter wel in hoeverre open leermateriaal hierin de bepalende factor is of de betrokkenheid van de leraar. Om de potentie van open leermateriaal verder te benutten, is ondersteuning vanuit het schoolbestuur nodig, waarbij te denken valt aan een duidelijke visie op het inzetten van open leermateriaal, regie in het proces van zoeken en eventueel ontwikkelen van open leermateriaal, tijd vrijmaken bij de leraren, samenwerking faciliteren en een passende infrastructuur.

4.3 Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar

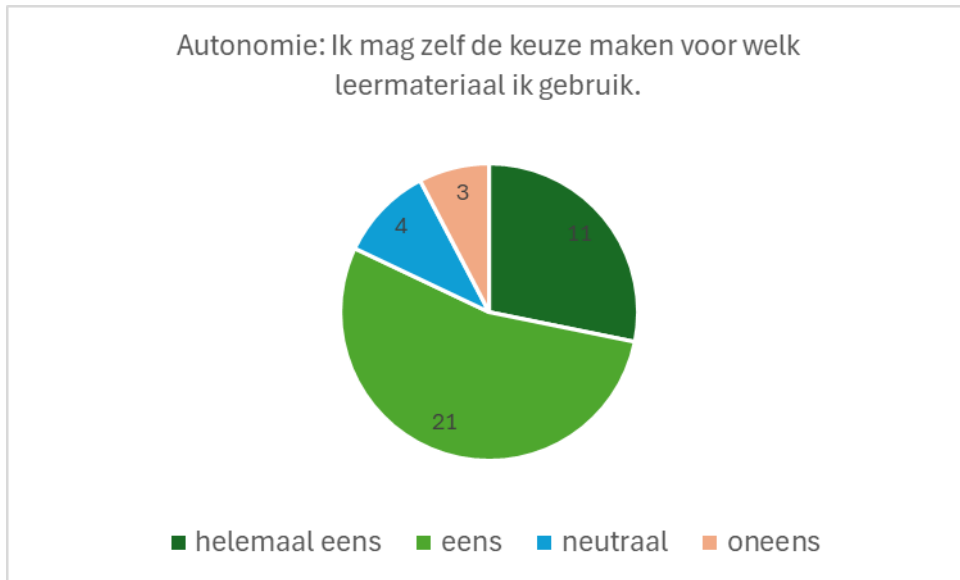
4.3.1 Autonomie en regie

4.3.1.1 Vragenlijst

In de vragenlijst zijn twee stellingen over autonomie, en twee stellingen over regie voorgelegd. Na zowel de stellingen over autonomie als de stellingen over regie, was ruimte voor een toelichting op de antwoorden bij deze stellingen. De eerste stelling over autonomie (zie Figuur 10), was hetzelfde voor zowel

mensen die werken met open leermateriaal (vaak-zelden) als mensen die niet werken met open leermateriaal (nooit en niet bekend met open leermateriaal) en bevroeg in hoeverre men zelf de keuze mag maken voor welk leermateriaal men gebruikt. De stelling werd beantwoord door 39 deelnemers, waarvan de overgrote meerderheid (n=32) het helemaal eens (n=11) of eens (n=21) was met deze stelling. Vier deelnemers stonden neutraal tegenover deze stelling en drie gaven aan het oneens te zijn, en dus niet zelf de keuze te mogen maken voor welk leermateriaal ze gebruiken.

Figuur 10. Autonomie: keuze voor leermateriaal in het algemeen

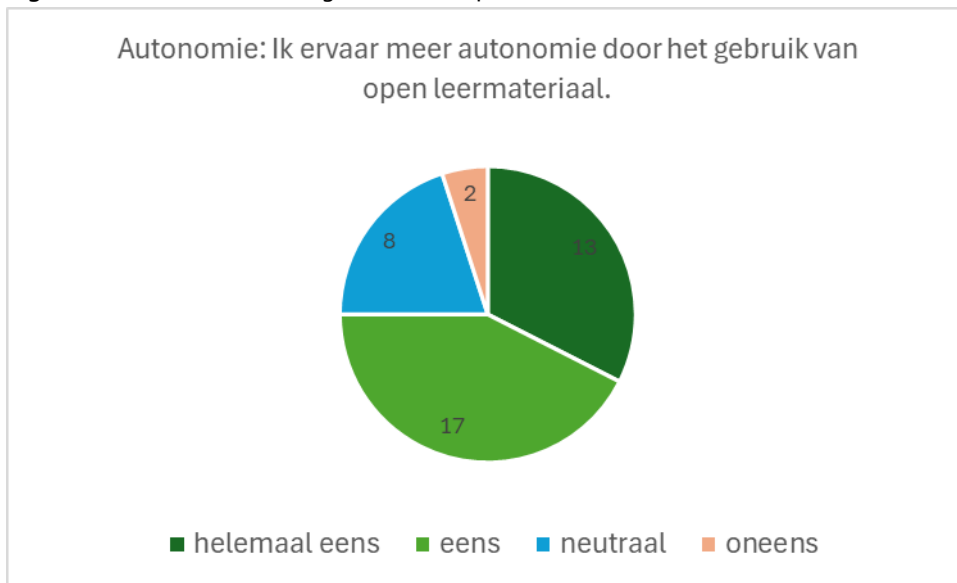
De tweede stelling over autonomie werd door 40 deelnemers beantwoord (zie Figuur 11). Voor deelnemers die geen gebruikmaken van open leermateriaal, was de stelling anders geformuleerd: *“Ik denk dat het gebruik van open leermateriaal helpt om meer autonomie te ervaren.”* In totaal gaven 30 deelnemers aan het helemaal eens (n=13) of eens (n=17) te zijn met deze stelling. Ten opzichte van de vorige stelling zijn er iets meer deelnemers die neutraal staan tegenover deze stelling (n=8), en zijn er twee deelnemers die het niet eens zijn met de stelling.

In de toelichtingen bij deze stellingen gaven veel deelnemers aan dat ze inderdaad keuzevrijheid hebben. Opmerkingen als *“Kan zelf kiezen”, “Geef les 1 dag volgens methode, andere dan wel met open leermateriaal”* en *“Ik mag zelf keuzes maken”* illustreren dat leraren vaak ruimte ervaren om (aanvullend) materiaal te kiezen. Tegelijkertijd wordt die keuzevrijheid vaak gekaderd: meerdere respondenten noemden dat ze aan een methode gebonden zijn of dat keuzes binnen een sectie afgestemd moeten worden (*“je bent afhankelijk van de methode”, “consensus nodig vanuit sectie”*), en dat invalkrachten bijvoorbeeld minder ruimte ervaren (*“Ik ben een invalleerkracht... Mijn rol is niet om iets te ontwikkelen”*). Wat betreft open leermateriaal rapporteerden veel deelnemers dat het daadwerkelijk bijdraagt aan autonomie: open leermateriaal *“geeft meer mogelijkheden”, “ik krijg meer zelfvertrouwen van open leermateriaal”* en *“het geeft me keuze en vrijheid om te kijken wat aansluit bij de behoefte”*. Tegelijkertijd leven er ook zorgen: te veel keuze zonder begeleiding kan overweldigend zijn (*“het gevoel van autonomie neemt toe omdat je een wereld van mogelijkheden hebt, maar omdat het zo veel is en je niet wordt begeleid in de keuzes, zorgt dat ook weer voor een drempel, of weerstand”*), kwaliteit moet gewaarborgd worden (*“er komt veel troep binnen”*) en tijdgebrek beperkt de praktische uitvoering (*“zou gebruiken+ontwikkelen graag meer doen, maar er is niet genoeg werktijd voor”*).

Kortom: de meeste respondenten ervaren dat zij (binnen kaders) zelf materiaal kunnen kiezen en dat open leermateriaal hun autonomie kan vergroten, maar die meerwaarde is gebonden aan competentie,

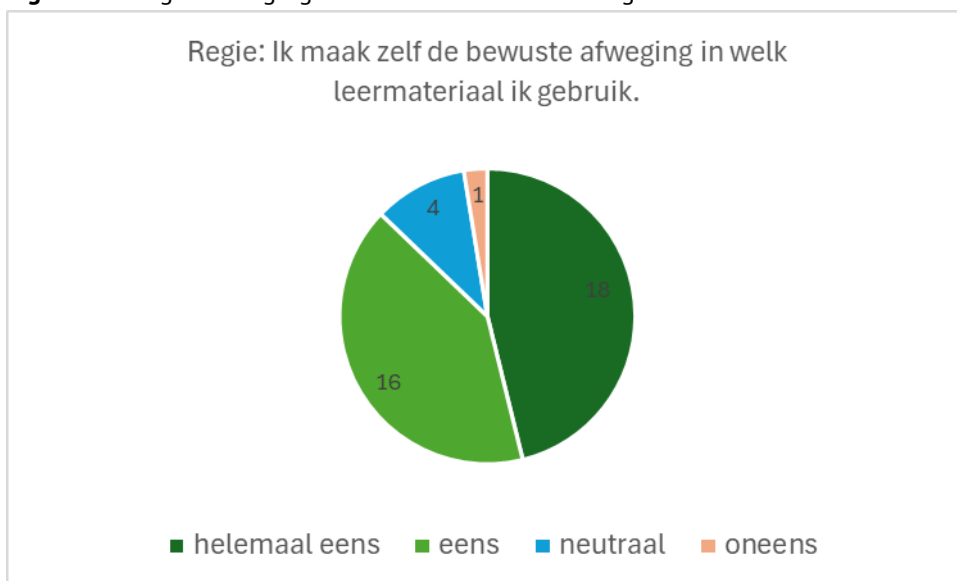
schoolkaders, sectie-afspraken, kwaliteitszorg, begeleiding en voldoende werktijd om materiaal kritisch te selecteren en aan te passen indien nodig.

Figuur 11. Autonomie door gebruik van open leermateriaal

De eerste stelling over regie (zie Figuur 12), was hetzelfde voor zowel mensen die werken met open leermateriaal (vaak-zelden) als mensen die niet werken met open leermateriaal (nooit en niet bekend met open leermateriaal) en bevroeg in hoeverre men zelf de keuze mag maken welk leermateriaal men gebruikt. De stelling werd beantwoord door 39 deelnemers, waarvan de overgrote meerderheid (n=34) het helemaal eens (n=18) of eens (n=16) was met deze stelling. Vier deelnemers stonden neutraal tegenover deze stelling en één gaf aan het oneens te zijn, en dus niet zelf een bewuste keuze te maken in welk leermateriaal wordt gebruikt.

Figuur 12. Regie: afweging van leermateriaal in het algemeen

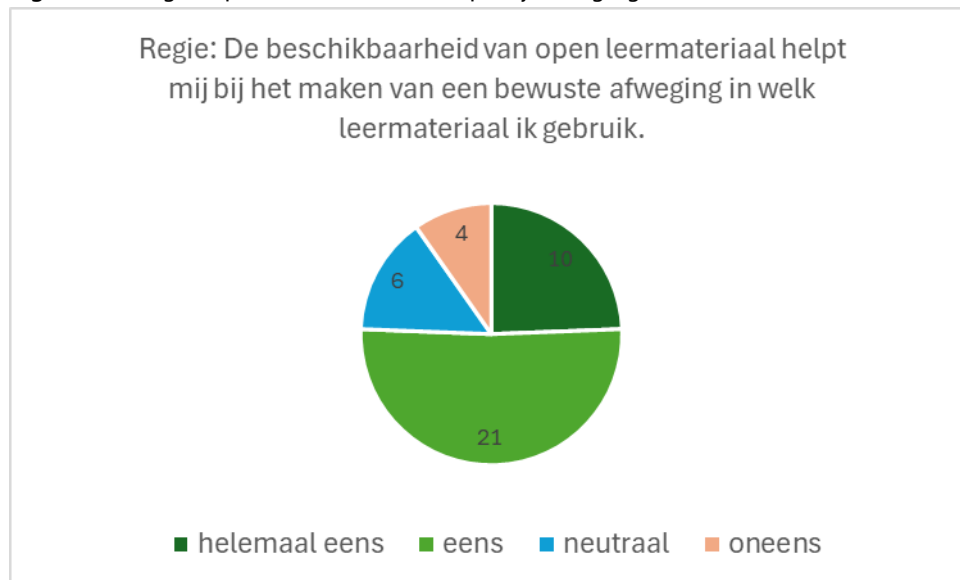

De tweede stelling over regie werd door 41 deelnemers beantwoord (zie Figuur 13). Voor deelnemers die geen gebruikmaken van open leermateriaal, was de stelling anders geformuleerd: *“Ik denk dat de beschikbaarheid van open leermateriaal helpt bij het maken van een bewuste afweging in welk leermateriaal*

wordt gebruikt.” In totaal gaven 31 deelnemers aan het helemaal eens (n=10) of eens (n=21) te zijn met deze stelling. Ten opzichte van de vorige stelling zijn er iets meer deelnemers die neutraal staan tegenover deze stelling (n=6), en iets meer die het oneens zijn met de stelling (n=4).

De toelichtingen bij de stellingen over regie sluiten nauw aan bij wat respondenten eerder over autonomie aangaven: ook hier geeft de meerderheid aan zelf een bewuste afweging te maken welk materiaal zij inzetten en dat de beschikbaarheid van open leermateriaal hen daarbij helpt, maar dat dit gebonden is aan voorwaarden. Respondenten noemden dat open leermateriaal “meer mogelijkheden” en vergelijkingsruimte biedt; in eigen woorden: “Ja, eens, het helpt mij bij een bewuste afweging, maar ik check het zelf wel kritisch.” Tegelijkertijd wezen zij op grenzen van die regie, bijvoorbeeld “OL kan helpen, maar de keuze hangt af van of je als docent die vrijheid krijgt.” Daarnaast benadrukten leraren dat kwaliteit en begeleiding belangrijk zijn voor het uitoefenen van regie: “Het helpt mij als ik weet dat het goed materiaal is, bijv. met een keurmerk,” en dat zij vaak eerst nadenken: “voordat je het materiaal gaat gebruiken denk je eerst na over wat je belangrijk vindt, zodat je kunt toetsen of het materiaal bruikbaar is.” Conclusie: open leermateriaal kan regie versterken, maar alleen binnen duidelijke kaders, met kwaliteitschecks en voldoende ruimte/tijd om kritische keuzes te maken – hetzelfde voorbehoud dat opviel bij autonomie.

Figuur 13. Regie: open leermateriaal helpt bij afweging leermateriaal

4.3.1.2 Focusgroepen

In de focusgroepen zijn voor dit onderdeel twee stellingen voorgelegd, namelijk: “(5) Als leraar ervaar je meer autonomie door open leermateriaal (zelf bepalen hoe open leermateriaal wordt gebruikt en aangepast”, en “(6) Als leraar ervaar je meer regie door open leermateriaal (doelgericht inzetten van open leermateriaal in curriculum in samenwerking met collega’s.” Op stelling 5 zijn dertien reacties gegeven in de Padlet, met een gemiddelde score van 0,73 (range: 0,0 - 1,0). Stelling 6 kreeg negen reacties, met een gemiddelde score van 0,83 (range: 0,5 - 1,0). Sommige deelnemers vulden stelling 6 niet in en gaven aan dat ze geen grote verschillen zagen tussen autonomie en regie, en ze geen uniek nieuw antwoord op stelling 6 konden bedenken.

Op de stelling over autonomie werd bijvoorbeeld gezegd: “Je bent zelf in controle en kunt keuzes maken die beter aansluiten bij je leerlingen dan een methode.”, “omdat je zelf kijkt wat je wil overbrengen en op welke manier, voel je je ook automatisch meer eigenaar en dus autonomer.”, “Ja, als je daarvoor binnen de sectie en de school de ruimte krijgt en voelt, zeker” en “... je kan zelf beslissen wat wel en wat niet. Ook kan je beslissen hoeveel tijd je met een onderwerp bezig wil zijn en hoe je het de leerlingen aan wil bieden.”. Er zijn scholen waar een visie is ontwikkeld “Dat ligt aan de visie voor de inzet van open leermaterialen...” of waar meer

controle is op welk materiaal wordt ingezet: *“Wij hebben materiaal ontwikkeld waar liever niet van afgeweken wordt.”*

De stelling over regie is door minder deelnemers ingevuld. Deelnemers vonden het lastig om autonomie en regie te onderscheiden. Uit de antwoorden blijkt dat ruimte, tijd en de mogelijkheden tot samenwerking belangrijk is bij het ervaren van meer regie: *“Dit klopt op het moment dat je als docent ook de vrijheid (en tijd) krijgt om dit te doen. En door samenwerking kun je nog beter en gericht open leermateriaal inzetten.”* en *“Het moeten van de methode gaat eraf. Op het moment dat je de methode durft los te laten krijg je meer tijd voor andere dingen.”* Tegelijkertijd speelt de vraag of leraren wel meer regie willen: *“... de meeste leraren willen helemaal geen regie, ze willen de deur van het klaslokaal kunnen dichtdoen. Dat is iets anders. Degenen die echt regie willen voeren zijn daar oprecht blij mee.”*

In de verdere bespreking werd aangegeven dat als je net begint als docent, autonomie en regie geen zaken zijn waar je tijd en energie naar uitgaan. Je bent dan druk met klassenmanagement en het is fijn als je een methode kunt volgen. Een deel van de meer ervaren leraren heeft behoefte aan meer autonomie en regie. De deelnemers ervaren zelf wel meer autonomie en regie door open leermateriaal, maar zij vragen zich af of de meerderheid van de leraren hier wel behoefte aan heeft. Ontwikkeltijd voor meerdere leraren, die dan ook gezamenlijk kunnen werken aan (open) leermateriaal helpt om als team/sectie meer autonomie en regie te ervaren.

4.3.1.3 Samenvatting

In zowel de vragenlijst als de focusgroepen komt een vergelijkbaar beeld naar voren: de meeste leraren ervaren dat ze (binnen bepaalde kaders) zelf keuzes kunnen maken over leermateriaal, en ze geven aan dat open leermateriaal die autonomie en regie kan vergroten. Uit de vragenlijst blijkt dat veel respondenten ruimte voelen om aanvullend materiaal te kiezen en dat zij vinden dat open leermateriaal meer mogelijkheden biedt, maar ook dat die vrijheid vaak begrensd is door bijvoorbeeld sectie-afspraken. De focusgroepen bevestigen dit, al bleek in de focusgroepen dat deelnemers het lastig vonden om de begrippen autonomie en regie te onderscheiden van elkaar. Belangrijke voorwaarden voor het ervaren van autonomie en regie, die terugkwamen in zowel vragenlijst als focusgroepen, zijn beschikbaarheid van tijd om materiaal te selecteren en aan te passen, ondersteuning bij kwaliteitskeuze en mogelijkheden om gezamenlijk te ontwikkelen. Ook blijkt dat niet alle leraren dezelfde behoefte aan regie hebben: beginnende leraren willen vaak vooral houvast, terwijl meer ervaren leraren vaker ruimte zoeken om zelf te sturen.

4.3.2 Professionele groei

4.3.2.1 Vragenlijst

Over professionele groei is de volgende stelling beantwoord: *“Leermateriaal (algemeen) ondersteunt mij in mijn professionele groei.”* Deelnemers kregen de gelegenheid om hun antwoord toe te lichten en zijn aanvullend ingegaan op de open vraag: *“Welke rol speelt het gebruik en/of het ontwikkelen van open leermateriaal bij jouw professionele groei?”* Deze categorie is beantwoord door 36 deelnemers.

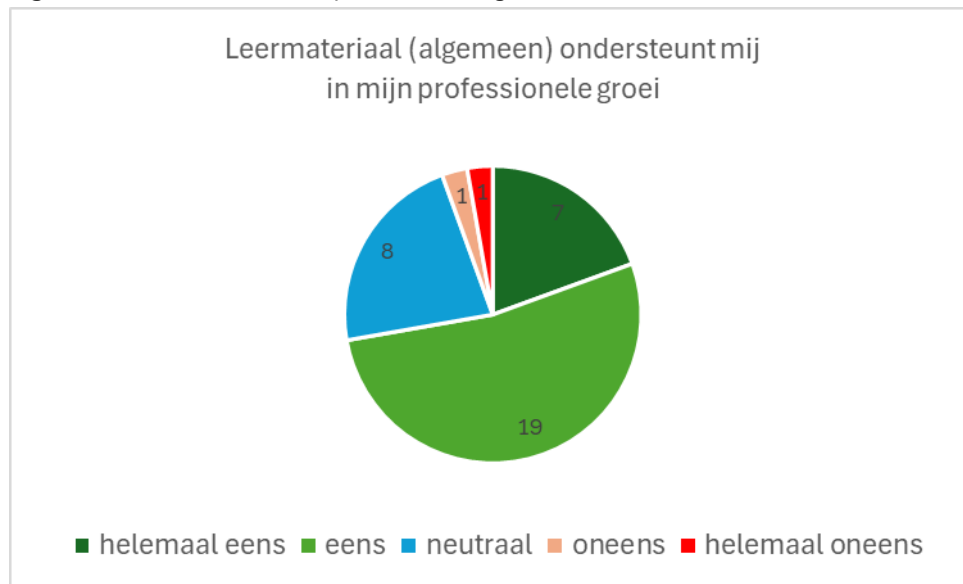
De meeste deelnemers gaven aan dat leermateriaal ondersteunt in professionele groei, met de antwoorden ‘helemaal eens’ (n=7) en ‘eens’ (n=19; zie Figuur 14). Het antwoord ‘neutraal’ werd gegeven door acht deelnemers. De antwoorden ‘oneens’ en ‘helemaal oneens’ werden beide door één deelnemer gegeven.

In de toelichtingen gaven deelnemers die de stelling positief beantwoordden (eens/helemaal eens) bijvoorbeeld aan dat: *“Het is een basis om verder te gaan.”* Leermateriaal helpt om beter te leren hoe je les moet geven en het geeft ideeën hoe je leerlingen beter kan ondersteunen. Het inspireert en biedt nieuwe perspectieven. Meer specifiek over open leermateriaal werd gezegd dat het inspiratie geeft, dat het je

dwingt om meer na te denken wat je precies wilt met een les en dat het meer enthousiasmeert. Een deelnemer benoemde dat IOL-pilots groei en ontwikkeling bevorderen: *“Pilot zorgt ervoor dat ik groei en ontwikkel in het maken van het materiaal. Ook door samenwerking met collega’s van andere scholen.”*

Door de deelnemers die antwoordden met ‘neutraal’, ‘oneens’ of ‘helemaal oneens’, werd aangegeven dat werken met methodes leidt tot routinematig werken. Zo werd bijvoorbeeld gezegd: *“Methodes niet, dat is afdraaien. Van open leermateriaal word ik wel enthousiast en daar groei ik van.”* Ook werd door een deelnemer aangegeven dat er binnen het schoolbeleid geen ruimte is om af te wijken van methodes. Verder werd aangegeven dat professionele groei niet zit in het leermateriaal, maar in andere aspecten.

Figuur 14. Leermateriaal en professionele groei

Op de open vraag over welke rol open leermateriaal speelt bij professionele groei, zijn voornamelijk korte antwoorden gegeven, zoals dat open leermateriaal ondersteunend werkt, een bredere blik geeft, het makkelijker maakt om te differentiëren, het enthousiasmeert, inspireert, en vernieuwt.

4.3.2.2 Focusgroepen

In de focusgroepen is voor dit onderdeel één stelling voorgelegd, namelijk: *“(7) Open leermateriaal vergroot de persoonlijke uitdaging en professionele groei van leraren.”* In de Padlet zijn veertien reacties gegeven, met een gemiddelde score van 0,64 (range: 0,0 - 1,0). De gemiddelde score wijst op een overwegend positieve, maar enigszins voorzichtige houding. Veel deelnemers gaven aan dat het werken met open leermateriaal leraren aanspoort om kritischer naar hun eigen lessen te kijken en nieuwe didactische keuzes te maken: *“Wanneer je de tijd en ruimte ervaart om in open leermateriaal te duiken daag je jezelf bijna automatisch uit om kritisch te denken over je eigen lessen,”* en *“Je moet weer helemaal zelf nadenken vanaf de basis over het hoe en wat in de les.”* Meerdere opmerkingen benadrukken dat open leermateriaal professionals kan inspireren, beginnende leraren in aanraking brengt met verschillende didactische vormen en dat samenwerking met collega’s talenten naar boven haalt.

Tegelijkertijd maakten participanten duidelijk dat de opbrengst sterk afhankelijk is van het type leraar, de beschikbare tijd en de schoolcultuur. Niet alle leraren willen of kunnen deze extra uitdaging aangaan: *“Maar kan iedereen die uitdaging aan?”, “Sommige docenten denken dat een methode alles weet. De cultuur houdt graag heel sterk vast aan methodes,”* en *“Daar moet je wel de geschikte docent voor zijn.”* Randvoorwaarden zoals ruimte voor ontwikkeling, concrete tools (hoe werk je met open leermateriaal), en samenwerking worden als cruciaal gezien: open leermateriaal kan professionele groei bevorderen, maar

vereist lef, tijdsinvestering en ondersteuning om vakcollega's mee te krijgen. Kortom: open leermateriaal kan professionele uitdaging en groei stimuleren, maar is docentafhankelijk en de meerwaarde doet zich vooral voor wanneer scholen tijd, ondersteuning en een cultuur van nieuwsgierigheid en samenwerking faciliteren.

4.3.2.3 Samenvatting

Samengevat geven de meeste deelnemers in de vragenlijst aan dat leermateriaal ondersteunt bij professionele groei. Het geeft een basis van waaruit je een les kunt geven. Specifiek over open leermateriaal wordt gezegd dat het je meer aanzet tot denken over je les en dat open leermateriaal je blik verbreedt, inspireert, dat het helpt bij differentiatie en dat het leidt tot enthousiasme en vernieuwing.

Ook in de focusgroepen kwam een positief beeld naar voren: de meeste deelnemers geven aan dat open leermateriaal de persoonlijke uitdaging en professionele groei vergroot. Er wordt stilgestaan bij de cultuur en bij de persoonlijke eigenschappen van leraren, met vragen als of iedere docent wel kan omgaan met open leermateriaal en of zij niet liever vasthouden aan methodes. Open leermateriaal kan professionele uitdaging en groei stimuleren, mits scholen tijd, ondersteuning en een cultuur van nieuwsgierigheid en samenwerking faciliteren.

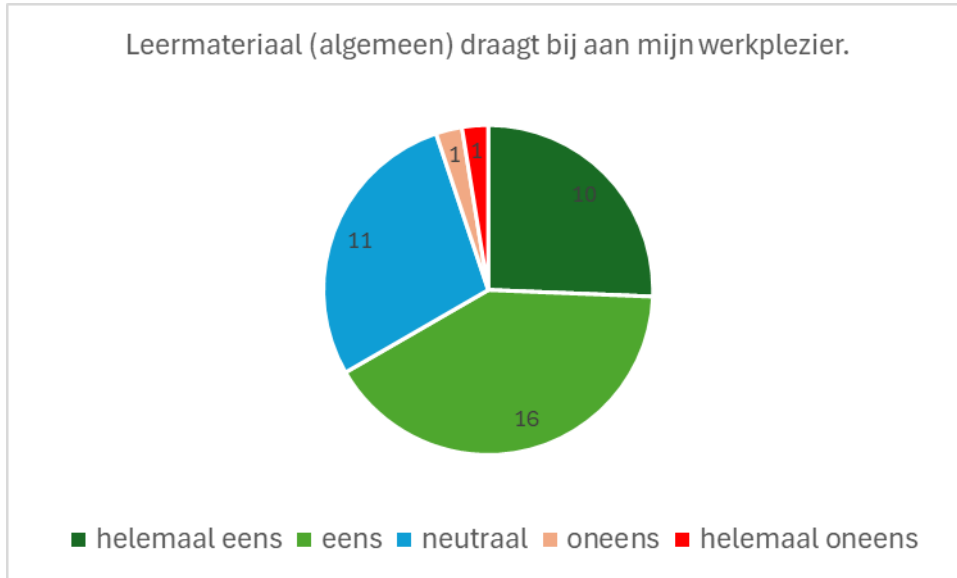
4.3.3 Werkplezier

4.3.3.1 Vragenlijst

In de vragenlijst is één stelling voorgelegd over werkplezier, namelijk: *“Leermateriaal (algemeen) draagt bij aan mijn werkplezier.”* Deze stelling is beantwoord door 39 deelnemers (zie Figuur 15). Een groot deel van de deelnemers was het helemaal eens (n=10) of eens (n=16) met deze stelling. Ook een aanzienlijk deel stond neutraal tegenover deze stelling (n=11). Slechts twee deelnemers waren het oneens (n=1) of helemaal oneens (n=1) met deze stelling. De deelnemer die ‘helemaal oneens’ antwoordde, gaf hier geen toelichting bij, en de deelnemer met het antwoord ‘oneens’ lichtte toe: *“Wel leuk om zelf te ontwikkelen, maar geen tijd.”*

De andere toelichtingen bij de stelling laten zien waarom leermateriaal vaak bijdraagt aan werkplezier, maar ook onder welke voorwaarden dat geldt. Veel respondenten noemden dat materiaal houvast en tijdsbesparing biedt, waardoor zij zich meer kunnen richten op lesvoorbereiding en didactiek: *“Het geeft houvast. Je hoeft zelf je materiaal niet te maken. Je hebt ruimte om na te denken over het voorbereiden van je lessen ipv het maken ervan.”* Anderen noemden dat het samen ontwikkelen of delen van materiaal de teamspirit vergroot en daarmee het plezier vergroot: *“We helpen elkaar”, “als jij zelf met je collega's leermateriaal ontwikkelt ... alle neuzen staan dezelfde kant op.”* Tegelijkertijd gaven meerdere respondenten aan dat de invloed op werkplezier afhankelijk is van de kwaliteit en geschiktheid van het materiaal en van de benodigde aanpassingstijd, zoals een deelnemer die werkzaam is in GO bijvoorbeeld verwoordde: *“Dat hangt af van of het passend is voor de doelgroep. Het irriteert me als ik het allemaal nog passend moet maken.”* Anderen noemden juist dat ze plezier halen uit het zelf maken van materiaal: *“ik kan dat continu doen, leuk om eigen ding te maken.”* Samengevat ondersteunen de toelichtingen dat leermateriaal werkplezier kan verhogen, vooral door tijdsbesparing, het creëren van samenhang binnen het team en het creatief bezig kunnen zijn.

Figuur 15. Leermateriaal en werkplezier

Naast deze stelling, is er voor dit onderdeel ook een open vraag gesteld aan de deelnemers die aan hadden gegeven gebruik te maken van open leermateriaal, namelijk: *“Welke rol speelt het gebruik en/of ontwikkelen van open leermateriaal bij jouw werkplezier?”* Deze vraag is door 28 deelnemers beantwoord. De antwoorden laten zien dat open leermateriaal voor veel deelnemers een belangrijke bijdrage levert aan hun werkplezier: het biedt ruimte voor creativiteit en eigen vormgeving (*“Leuk om eigen ding te maken”*; *“ik maak graag zelf lessen, daar zit veel creativiteit in”*), vergroot autonomie en regie (*“Het geeft mij autonomie, dit geeft werkplezier.”*; *“Als ik het zelf mag ontwerpen vind ik het heel leuk”*), en maakt het mogelijk materiaal precies op de groep af te stemmen (*“Het is gewoon heel tof om iets neer te zetten en dan in je les te merken dat het aansluit”*). Daarnaast noemde men praktische voordelen zoals tijdbesparing en focus op hogere-orde taken (*“Meer tijd voor werk, hogere orde taken”*), en de sociale meerwaarde van delen en samen ontwikkelen (*“We helpen elkaar”*; *“Doordat je een gezamenlijk iets bouwt heb je dus ook ... een bepaalde trots”*). Tegelijkertijd werd herhaaldelijk aangegeven dat tijdgebrek een belangrijke belemmering vormt: *“Zou gebruiken+ontwikkelen graag meer doen, maar er is niet genoeg werktijd voor”* en *“Het is jammer dat je niet zoveel tijd krijgt.”* Samengevat: open leermateriaal vergroot het werkplezier vooral wanneer leraren de ruimte en tijd krijgen om het materiaal (samen) vorm te geven en in te zetten.

4.3.3.2 Focusgroepen

In de focusgroepen is voor dit onderdeel één stelling voorgelegd, namelijk: *“(8) Samen met collega’s aan open leermateriaal werken (binnen en buiten school) vergroot het werkplezier en de teamspirit van leraren.”* In de Padlet zijn dertien reacties gegeven, met een gemiddelde score van 0,65 (range: -1,0 - 1,0), wat wijst op een overwegend positieve, maar enigszins terughoudende houding ten aanzien van deze stelling. De meerderheid ervaart samenwerken aan open leermateriaal als energiek en verbindend: het biedt ruimte om je vak anders te bekijken, elkaars sterke punten te benutten en inhoudelijk te sparren – *“Je gaat weer op een andere manier naar je vak kijken. En als je dit samen doet vergroot dat zeker het werkplezier.”* Meerdere voorbeelden uit pilots en kleine werkgroepen laten zien dat gezamenlijke ontwikkeling enthousiasme oproept en dat vakoverstijgende samenwerking de onderlinge afstemming en wederzijds begrip bevordert: *“Je weet wat de ander doet in de les en kunt daar ook de vruchten van plukken”*, en: *“Er is niks mooiers dan met een stel vakidioten te bakkeleien over onderwijs. De verschillende invalshoeken en kritische blikken versterken je eigen houding. Welke keuzes maak je voor je leerlingen en waarom? Zeer leuk om te doen.”*

Tegelijkertijd werden duidelijke randvoorwaarden en beperkingen genoemd. Werkdruk, gebrek aan tijd en klassenmanagement kunnen de positieve ervaring snel temperen: *“Niet mijn ervaring, helaas. Het zou heel*

mooi zijn, maar werkdruk en lastig klassenmanagement houden deze 'spirit' vaak wat tegen. Deelnemers gaven aan dat structurele ondersteuning nodig is (ontwikkeluren, bestuurlijke faciliteit, regie), net als geestverwanten om mee samen te werken: *"Je hebt geestverwanten nodig."* Verder kwam naar voren dat samenwerking buiten school soms beter lukt dan binnen, omdat binnen school de operationele druk hoger is. Conclusie: samen werken aan open leermateriaal vergroot volgens veel participanten werkplezier en teamspirit, maar die meerwaarde doet zich vooral voor wanneer tijd, organisatie en ondersteuning expliciet worden geborgd.

4.3.3.3 Samenvatting

Samengevat laten zowel de vragenlijst als de focusgroepen zien dat leermateriaal – en open leermateriaal in het bijzonder – positief kan werken voor werkplezier en teamspirit. Leraren noemen vooral praktische voordelen: het biedt houvast, scheelt tijd in voorbereiding, maakt ruimte voor (ander) inhoudelijk werk en geeft mogelijkheden om creatief bezig te zijn en lessen op maat te maken. Samen materialen maken en delen kan de onderlinge samenwerking versterken en zorgen voor meer plezier op werk. De focusgroepen bevestigen dit, maar ook hier klinken voorzichtigheid en voorbehouden: werkdruk, weinig tijd en lastige klassen maken dat de positieve effecten uit kunnen blijven. Deelnemers geven aan dat structurele steun nodig is, bijvoorbeeld in de vorm van ontwikkeltijd, en dat samenwerken het beste werkt met gelijkgestemde collega's. Conclusie: open leermateriaal kan het werkplezier zeker vergroten, maar alleen als er tijd, ondersteuning en ruimte voor goede samenwerkingen zijn.

4.4 Overige thema's

Naast de thema's die naar voren kwamen in de stellingen, kwamen in de eerste focusgroep nog extra thema's aan de orde. In de tweede focusgroep was dit niet het geval. In focusgroep 1 werd stilgestaan bij de visie van scholen op open leermateriaal. Er werd benoemd dat scholen een visie op open leermateriaal moeten vormgeven als deze er nog niet is. Als er een duidelijke visie is op dat er eigen of open leermateriaal ontwikkeld moet worden, dan moet dit worden gedragen door de gehele organisatie. Het schoolbestuur zou leraren dan ook moeten faciliteren in middelen en vooral ook gezamenlijke ontwikkeltijd moeten faciliteren zodat een team/sectie gezamenlijk kan werken aan (open) leermateriaal. Zo wordt bijvoorbeeld een (extra) week geopperd om gezamenlijk aan leermateriaal te werken.

Ook werd opgemerkt dat open leermateriaal nu vooral wordt ontwikkeld door leraren die openstaan voor verandering en vernieuwing. Deze leraren zouden ambassadeurs kunnen zijn binnen de organisatie. Daarbij mag worden gecommuniceerd dat het moeite kost als je wilt afwijken van de methodes. Ook werd benoemd dat het niet goed is om collega's te overtuigen, maar eerder om ze te informeren en laten zien wat werkt. Zo hoop je nieuwsgierigheid op te wekken wanneer zij elementen zien die aanspreken.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusies

Het huidige onderzoek beoogde inzicht te geven in de vraag in hoeverre het werken met open leermateriaal bijdraagt aan de twee impactdoelen van IOL, namelijk de onderwijskwaliteit en de aantrekkelijkheid van het leraarsberoep. Met korte vragenlijsten onder 87 deelnemers tijdens drie eventdagen en twee focusgroepen met veertien leraren, is onderzocht welke effecten leraren ervaren op de twee impactdoelen van het programma. Binnen het thema onderwijskwaliteit zijn drie deelgebieden belicht: de mate waarin open leermateriaal helpt bij het aansluiten bij de voorkennis, het leerniveau en de context van de leerling, de invloed op didactische vaardigheden en de betere afstemming tussen vakken. Binnen het thema aantrekkelijkheid van het beroep zijn eveneens drie deelgebieden onderzocht, namelijk de ervaren autonomie en regie, de rol van open leermateriaal in persoonlijke uitdaging en professionele groei, en de invloed op werkplezier en teamspirit.

Uit zowel de vragenlijst als de focusgroepen komt voor het thema ‘onderwijskwaliteit’ een overwegend positief, maar genuanceerd beeld naar voren. Het merendeel van de leraren geeft aan dat open leermateriaal hen helpt beter aan te sluiten bij de voorkennis, het niveau en de context van leerlingen: open leermateriaal is flexibel en aanpasbaar, wat differentiatie en maatwerk vergemakkelijkt. Tegelijkertijd kost het vaak tijd om geschikt materiaal te vinden en het aan te passen; verbetering van vindbaarheid, kwaliteitsindicatoren en een duidelijke koppeling van het materiaal aan leer- en kerndoelen worden daarom als belangrijk gezien. Wat didactische vaardigheden betreft, ervaren veel respondenten dat open leermateriaal houvast, inspiratie en aanleiding kan zijn tot het maken van bewuste keuzes en ruimte kan geven om te experimenteren. Echter, voorbehouden zijn onder andere beschikbare tijd en kennis en kunde om de kwaliteit te beoordelen. Of de lessen met open leermateriaal daadwerkelijk beter worden, hangt bijvoorbeeld ook af van de kwaliteit van het materiaal en de ruimte om te experimenteren. Verder ziet het grootste deel van de leraren potentie voor betere afstemming tussen vakken: open leermateriaal kan vakoverstijgend en thematisch werken ondersteunen en tijd besparen, maar daarvoor zijn visie, regie, samenwerkingstijd en technische randvoorwaarden (zoals een goede elektronische leeromgeving en goede metadata) nodig. Kortom: open leermateriaal kan de onderwijskwaliteit versterken, mits vindbaarheid, kwaliteitsborging, tijd en organisatorische ondersteuning in orde zijn.

Voor het thema ‘aantrekkelijkheid van het beroep’ schetsen de resultaten eveneens een positief, maar voorwaardelijk beeld. De meeste leraren geven aan dat open leermateriaal hun ervaren autonomie en regie vergroot, omdat ze zelf materiaal kunnen kiezen en aanpassen, maar de vrijheid is vaak begrensd door sectie-afspraken en schoolbeleid. De behoefte aan autonomie en regie kan verschillen per leraar: een beginnende leraar zal in veel gevallen minder ruimte zoeken en heeft vooral behoefte aan houvast van de methode. Open leermateriaal wordt ook gezien als een aanjager van professionele uitdaging en groei: het dwingt tot reflectie, samenwerking en experimenteren, al verschilt dit sterk per leraar en hangt het af van beschikbare tijd en ondersteuning. Het samen ontwikkelen en delen van open leermateriaal vergroot volgens het merendeel van de deelnemers vaak het werkplezier en de teamspirit, maar werkdruk en gebrek aan structurele ontwikkeltijd temperen dit effect. Kortom: open leermateriaal kan de aantrekkelijkheid van het leraarsberoep versterken, mits scholen tijd, steun en faciliteiten bieden en teams de ruimte krijgen om samen te werken.

De bevindingen ondersteunen de vooraf geformuleerde hypothesen (zie sectie 1. Aanleiding), maar een belangrijke nuancering blijft dat de realisatie van de effecten niet vanzelfsprekend is en van toepassing op

de volledige groep leraren in Nederland, maar afhankelijk blijft van veel organisatorische en professionele randvoorwaarden. Daarnaast geven de resultaten een indicatie van de ervaren impact vanuit leraren, maar zijn deze niet per definitie generaliseerbaar en kunnen ze ook verschillen van de werkelijke impact. In de volgende sectie wordt verder ingegaan op de beperkingen van het huidige onderzoek en de ontwikkelingen die nodig zijn om te kunnen voldoen aan randvoorwaarden en het daadwerkelijk bereiken van de impactdoelen.

5.2 Toekomstig onderzoek en aanbevelingen

5.2.1 Vergelijking met eerder onderzoek

De resultaten van het huidige onderzoek zijn vergeleken met het eerder uitgevoerde onderzoek door Berenschot (Lankreijer et al., 2025), waarbij veel overeenkomsten zichtbaar worden. Beide onderzoeken bevestigen dat open leermateriaal bijdraagt aan het beter aansluiten bij de voorkennis, het leerniveau en de context van leerlingen. Dankzij de flexibiliteit en aanpasbaarheid van het materiaal kunnen leraren hun lessen beter afstemmen op de diverse behoeften, wat kan leiden tot meer motivatie en betere leerresultaten. Ook wordt in beide onderzoeken benadrukt dat de didactische meerwaarde van open leermateriaal vooral tot uiting komt als leraren voldoende tijd en ondersteuning krijgen om materiaal kritisch te selecteren en aan te passen. Bovendien wordt breed gezien dat er potentie ligt voor open leermateriaal voor de afstemming tussen vakken en vakoverstijgend werken, mits scholen visie, regie en passende technische en organisatorische randvoorwaarden faciliteren. Wat betreft de aantrekkelijkheid van het beroep laten beide onderzoeken zien dat open leermateriaal vaak bijdraagt aan meer ervaren autonomie en regie, professionele groei en werkplezier. Leraren geven aan dat zij hierdoor meer keuzevrijheid en regie ervaren over hun lesmateriaal en dat dit hun betrokkenheid en enthousiasme vergroot.

Tegelijkertijd kwamen in het huidige onderzoek, met een grotere en meer diverse deelnemersgroep, meer benodigde randvoorwaarden naar voren dan in het eerdere onderzoek en komen deze frequenter naar voren. Zo komen aspecten als de vindbaarheid van kwalitatief goed materiaal, de koppeling aan leer- en kerndoelen van materiaal, en het belang van samenwerking binnen en tussen scholen explicieter naar voren. Ook komt in de huidige studie naar voren dat mogelijk niet alle leraren dezelfde behoefte hebben: beginnende leraren zoeken vaak meer houvast bij de methode, terwijl ervaren leraren juist meer autonomie en ruimte voor maatwerk waarderen. Dit geldt ook voor de ervaren autonomie en professionele groei; leraren die betrokken zijn bij IOL ervaren meer voordelen door de beschikbare tijd en ruimte om met open leermateriaal te werken, terwijl deze beschikbare tijd voor andere leraren vaak minder vanzelfsprekend is. Daarnaast gaat het huidige onderzoek nadrukkelijker in op praktische obstakels zoals werkdruk en beperkte ontwikkeltijd.

Kortom, waar het eerdere Berenschot-onderzoek de hypothesen al bevestigde, verdiept en vult het huidige onderzoek deze inzichten aan met een rijker beeld vanuit de praktijk, inclusief de randvoorwaarden en ondersteuningsbehoeften die essentieel zijn om de positieve effecten van open leermateriaal breed en duurzaam te realiseren. Op deze randvoorwaarden wordt in de volgende sectie(s) nog nader ingegaan.

5.2.2 Beperkingen van het huidige onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste deden in de focusgroepen vooral leraren uit het VO mee. In de vragenlijst was een goede verdeling tussen PO, VO en GO leraren. Het hoge aandeel VO leraren in de focusgroepen kan een vertekend beeld geven, al waren de resultaten uit de vragenlijsten

en focusgroepen wel vergelijkbaar. Voor vervolgonderzoek wordt in ieder geval aangeraden om in de selectie van deelnemers aandacht te hebben voor het aandeel leraren uit het PO, VO en GO.

Daarnaast waren in het huidige onderzoek veel docenten betrokken bij IOL. Alle deelnemers van de focusgroepen zijn geworven vanuit de IOL-pilots. Bij de evenementen waar de vragenlijsten zijn afgenomen waren ook relatief veel mensen die in ieder geval bekend waren met IOL en daarnaast waarschijnlijk meer focus hebben op AI en digitale geletterdheid dan een gemiddelde leraar (denk aan bezoekers van de IPON). Voor vervolgonderzoek is het zinvol om meer zicht te krijgen op hoe de gehele populatie van leraren omgaat met open leermateriaal om meer generieke uitspraken te kunnen doen over de ervaren impact van open leermateriaal, en mogelijk ook te kijken naar verschillen in percepties tussen bijvoorbeeld wel- en niet-gebruikers van open leermateriaal; de resultaten van deze groepen zijn in het huidige onderzoek samengenomen. Een meer representatieve steekproef is in vervolgonderzoek dus wenselijk.

Verder zijn de resultaten uit het huidige onderzoek gebaseerd op self-reporting van de respondenten, wat waardevol was, aangezien de onderzoeksvragen gericht waren op de percepties van leraren. Tegelijkertijd geeft dit een bepaalde mate van subjectiviteit aan de impactmeting, en is een belangrijke vraag voor vervolgonderzoek of het ook mogelijk is om de subjectieve metingen te combineren met meer objectieve metingen, zoals observaties of experimentele tests.

Wanneer aanvullend onderzoek wordt opgezet, adviseren we om ook het aantal jaren ervaring in het onderwijs uit te vragen, al dan niet in plaats van de leeftijdscategorie. In de focusgroepen werd benoemd dat beginnende leraren meer houvast nodig hebben, bij voorkeur door middel van een methode. Voor ervaren leraren zou dit minder het geval zijn. Dit beeld wordt bevestigd in studies van Davis en Krajcik (2005) en Abad en Hattie (2025). In beide studies werd gevonden dat er verschillen bestaan tussen hoe startende leraren en leraren met veel ervaring omgaan met (open) leermateriaal. De startende leraren hebben meer houvast nodig en informatie over lesstructuur en -planning. Ervaren leraren kunnen vanuit hun rijke kennis selecteren wat zij nodig hebben en het materiaal gebruiken om te verdiepen (Davis & Krajcik, 2005; Abad & Hattie, 2025). Wanneer je verder in kaart zou willen brengen wat de ervaren impact is van open leermateriaal op Nederlandse leraren, zou deze verdieping aanvullende inzichten op kunnen leveren. Deze inzichten kunnen ook van betekenis zijn in advisering richting lerarenopleidingen, bijvoorbeeld als het gaat om het type vaardigheden dat wordt aangeboden binnen opleidingen. Verder is het goed om in vervolgonderzoek ook kritisch te bekijken welke vragen en stellingen worden opgenomen in de vragenlijst, om zo de subthema's consistent uit te kunnen vragen. In het huidige onderzoek bleek dat dit slechts voor de stellingen voor 'autonomie en regie' het geval was. Tot slot kregen we verschillende keren te horen dat het verschil tussen de begrippen 'autonomie' en 'regie' niet helemaal duidelijk was, en vulden sommige deelnemers daarom bijvoorbeeld geen antwoord in bij de vraag over regie, omdat ze dan in herhaling zouden vallen. We raden aan om in vervolgonderzoek de onderbouwing voor deze twee begrippen specifiekere toe te lichten, of de opsplitsing te vermijden en hier één term voor te hanteren.

5.2.3 Algemene aanbevelingen

Uit dit onderzoek volgen verschillende algemene aanbevelingen voor het programma IOL. Deze betreffen kwaliteit van open leermateriaal, cultuur, organisatorische knelpunten en verduurzaming.

Er werd door verschillende deelnemers aangegeven dat het tijd kost om open leermateriaal van goede kwaliteit te vinden, en dat de gebruiksvriendelijkheid van een platform zoals Wikiwijs daar geen positieve rol in speelt. Ook gaf men aan dat het lastig kan zijn om zelf de kwaliteit van het gevonden leermateriaal vast te stellen. Uit de studie van Abad en Hattie (2025) onder veelal Duitse leraren blijkt dat als leraren leermateriaal gebruiken van makers buiten hun eigen school, dat zij dan het liefst werken met materialen van makers die zij kennen of die zijn aanbevolen door gewaardeerde collega's, of materialen die een hoge waardering krijgen van de lerarengemeenschap. Er is kennelijk behoefte aan een kwaliteitskeurmerk en dit zou dan ook het gebruik van open leermateriaal kunnen stimuleren. Tegelijkertijd kan het een extra

drempel opwerpen om open leermateriaal te publiceren. Het kan bijvoorbeeld spannend zijn om feedback te krijgen op het materiaal dat je hebt gemaakt.

Verder werd binnen de focusgroepen benoemd dat open leermateriaal nu vooral wordt ontwikkeld door leraren die openstaan voor verandering en vernieuwing. Het merendeel van de leraren is mogelijk minder veranderingsbereid en houdt mogelijk liever vast aan methodes. Nu is dit natuurlijk niet gemeten in dit onderzoek, maar het vraagt wel om een discussie over cultuur binnen de scholen. Door IOL is het Groeikompas gepubliceerd (Nayeri & Schuwer, 2025), waarin cultuur een onderdeel is om in kaart te brengen waar een school staat ten aanzien van het maken en gebruiken van open leermateriaal. Hiermee kan tevens een gesprek worden gestart over welke (vervolg)stappen nodig zijn.

Naast cultuur zijn er andere voorwaarden voor het succesvol ontwikkelen, implementeren en borgen van open leermateriaal. Deelnemers zijn positief over de mogelijkheden van open leermateriaal, maar er worden veel randvoorwaarden genoemd waaraan moet worden voldaan om het maken, delen, gebruiken en evalueren van open leermateriaal succesvol te laten zijn. Deze voorwaarden kunnen worden gecategoriseerd als visie, beleid, facilitering, professionalisering, infrastructuur, integratie, kwaliteit en samenwerking. Al deze aspecten zijn reeds beschreven als belangrijke aspecten in het stimuleren van hergebruik van open leermaterialen (Schuwer, 2025) en opgenomen in het Groeikompas (Nayeri & Schuwer, 2025). We adviseren daarom om het Groeikompas verder onder de aandacht te brengen bij scholen en verdiepende gesprekken verder te faciliteren. Tevens vraagt dit om bovenschoolse, regionale en/of landelijke samenwerkingen en infrastructuur, zodat deze initiatieven structureel verankerd kunnen worden, ook als subsidie vanuit het Groeifonds stopt.

Tot slot laat onderzoek naar verduurzamingsstrategieën voor open leermateriaal in mbo, hbo en wo (van Rossum, Schuwer & Moes, 2025) vergelijkbare voorwaarden zien. Belangrijk is dat materiaal niet van één of twee sleutelpersonen afhankelijk is; daarom wordt aangeraden met bredere teams te werken en taken en verantwoordelijkheden te rouleren. Zij adviseren ook om studenten van lerarenopleidingen bij open leermateriaalprojecten te betrekken. Beide aanbevelingen onderschrijven we en we adviseren daarom om toekomstige pilots of onderzoek onder andere te richten op overdracht en uitbreiding binnen een sectie, afdeling of bouw, en te onderzoeken hoe studenten bij pilots kunnen worden betrokken.

Bibliografie

Abad, L.G., & Hattie, J. (2025). The impact of teaching materials on instructional design and teacher development. *Frontiers in Education*, 10, 1577721. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1577721>

Davis, E.A., & Krajcik, J.S. (2005). Designing educative curriculum materials to promote teacher learning. *Educational Researcher*, 34(3), 3-14. <https://doi.org/10.3102/0013189X034003003>

George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Lankreijer, B., Sapulete, S., Wildschut, S., & Kools, T. (2025). *Rapport Kwalitatief onderzoek open leermateriaal*. Berenschot. [Intern vertrouwelijk document]

Nayeri, S., & Schuwer, R., (2025). *Groeikompas open leermateriaal*. Wikiwijs https://maken.wikiwijs.nl/216383/Groeikompas_Open_Leermateriaal#!page-8269040

Schuwer, R. (2025). *With a Little Help from My Friends. Stimuleren van hergebruik van open leermaterialen*. Utrecht: Npuls. <https://www.npuls.nl/kennisbank/with-a-little-help-from-my-friends>

Van Rossum, L., Schuwer, R., & Moes, S. (2025). *Verduurzamingsstrategieën voor open leermateriaal. Over blijvende waarden en borging*. SURF

Wiley, D. (2014). The Access compromise and the 5th R: Retention. In K. J. Ludlow & A. R. Willson (Eds.), *Open learning and formal credentialing in higher education: Curriculum models and institutional policies* (pp. 25–36). Routledge.

Bijlage A. Vragenlijst

Deze vragenlijst is gemaakt met behulp van routing, hierdoor zijn meer vragen zichtbaar dan de deelnemers hebben beantwoord. In deze bijlage zijn alle mogelijke vragen opgenomen voor deelnemers die bekend waren met Open Leermateriaal en het gebruikten (vaak-zelden). Voor deelnemers die niet bekend waren met Open Leermateriaal of het niet gebruikten zijn de vragen 11-25 anders geformuleerd en is vraag 10 niet gesteld. De varianten van de vragen voor niet-gebruikers zijn opgenomen in de lopende tekst in de resultatensectie. Verder is tijdens het eerste evenement (IPON) slechts een deel van de vragen uitgevraagd per deelnemer. Tijdens het tweede evenement is de gehele vragenlijst afgenomen.

IOL impactonderzoek - vragenlijst OL onderwijskwaliteit en aantrekkelijkheid beroep

In opdracht van Impuls Open Leermateriaal doet CitoLab onderzoek naar het werken met open leermateriaal. We brengen in kaart in hoeverre het werken met open leermateriaal bijdraagt aan de onderwijskwaliteit en aan de aantrekkelijkheid van het beroep leraar. We horen graag jouw mening! Het invullen van de vragenlijst duurt maximaal 20 minuten. Alvast hartelijk dank!

We stellen je graag eerst enkele vragen over jouw achtergrond.

1. In welke sector ben je werkzaam?

- ☐ PO
- ☐ VO
- ☐ Gespecialiseerd onderwijs

2. PO - welke groep

- ☐ groep 1
- ☐ groep 2
- ☐ groep 3
- ☐ groep 4
- ☐ groep 5
- ☐ groep 6
- ☐ groep 7
- ☐ groep 8

3. VO - niveau

- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ praktijkonderwijs

4. VO - bouw *

- ☐ Onderbouw
- ☐ Bovenbouw

5. VO - vak

- ☐ Taalvakken
- ☐ Zaakvakken
- ☐ Exacte vakken

6. Mijn leeftijd is

- ☐ 20-30
- ☐ 31-40
- ☐ 41-50
- ☐ 51-60
- ☐ 61+
- ☐ wil ik niet zeggen

7. Ben je betrokken bij Impuls Open Leermateriaal (IOL)? *

- ☐ ja
- ☐ nee

8. Ruimte voor eventuele toelichting

Open leermateriaal

9. **Open leermateriaal is educatief materiaal dat door iedereen in alle omstandigheden (dus ook commercieel) zonder betaling kan worden opgeslagen, hergebruikt, aangepast, gecombineerd en gedeeld, zonder dat er problemen ontstaan rond auteursrecht.**

Ben je bekend met Open Leermateriaal, en zo ja hoe vaak maak je gebruik van Open Leermateriaal? *

- ☐ Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal en ik maak er vaak gebruik van
- ☐ Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal en ik maak er soms gebruik van
- ☐ Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal, maar ik gebruik het zelden.
- ☐ Ja, ik ben bekend met Open Leermateriaal, maar ik gebruik het nooit.
- ☐ Nee, ik ben niet bekend met Open Leermateriaal.
- ☐ Andere

10. Waar haal je het Open Leermateriaal vandaan?

- ☐ van collega's
- ☐ van openbare platforms voor open leermateriaal
- ☐ van betaalde platforms (met abonnement)
- ☐ van Wikiwijs
- ☐ van een AI tool zoals ChatGPT
- ☐ van social media
- ☐ van schoolsystemen
- ☐ Andere

11. De volgende vragen gaan over autonomie. Met autonomie bedoelen we de vrijheid en bevoegdheid die een leraar heeft om zelf keuzes te maken binnen het onderwijs. Het draait vooral om de vraag: "Mag en kan ik zelf keuzes maken (wat betreft de inzet en ontwikkeling van leermateriaal)?"

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Ik mag zelf de keuze maken voor welk leermateriaal ik gebruik.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ervaar meer autonomie door het gebruik van open leermateriaal	☐	☐	☐	☐	☐

12. Evt. toelichting bij bovenstaande stellingen

Voer uw antwoord in

13. De volgende vragen gaan over regie, wat een stap verder gaat dan autonomie: het betekent dat leraren niet alleen keuzes mogen maken, maar ook daadwerkelijk de leiding nemen over die keuzes en het proces van materiaalgebruik of -ontwikkeling. Het draait vooral om de vraag: "Neem ik actief de leiding in wat ik doe?"

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Ik maak zelf de bewuste afweging in welk leermateriaal ik gebruik.	☐	☐	☐	☐	☐
De beschikbaarheid van open leermateriaal helpt mij bij het maken van een bewuste afweging in welk leermateriaal ik gebruik.	☐	☐	☐	☐	☐

14. Evt. toelichting bij bovenstaande stellingen

Voer uw antwoord in

15. De volgende stellingen gaan over de didactische vaardigheden. We bedoelen hiermee het geheel van pedagogisch-didactische strategieën en interventies die een leraar toepast om leerprocessen bij leerlingen te stimuleren, structureren en begeleiden. Dat gaat om duidelijk uitleggen, bestaande kennis activeren, aanpassen aan verschillende niveaus en leerstijlen, gerichte vragen stellen, goede feedback geven en een motiverende, ondersteunende leeromgeving creëren.

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Leermateriaal (algemeen) ondersteunt bij het tot recht laten komen van mijn didactische vaardigheden.	☐	☐	☐	☐	☐
Open leermateriaal ondersteunt bij het tot recht laten komen van mijn didactische vaardigheden.	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn lessen worden beter door het gebruik van open leermateriaal.	☐	☐	☐	☐	☐

16. Ruimte voor eventuele toelichting

Voer uw antwoord in

17. De volgende stelling gaat over werkplezier en teamspirit. Het draait hierbij om het feit dat leraren meer werkplezier en teamspirit kunnen ervaren door samen te werken met collega's.

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Leermateriaal (algemeen) draagt bij aan mijn werkplezier.	☐	☐	☐	☐	☐

18. Ruimte voor eventuele toelichting

Voer uw antwoord in

19. Welke rol speelt het gebruik en/of ontwikkelen van open leermateriaal bij jouw werkplezier?

Voer uw antwoord in

20. Deze vraag gaat over persoonlijke uitdaging en professionele groei. Professionele groei gaat over in hoeverre je in staat bent professioneel te handelen, waarbij kennis en ervaringen uit het verleden worden ingezet.

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Leermateriaal (algemeen) ondersteunt mij in mijn professionele groei.	☐	☐	☐	☐	☐

21. Ruimte voor eventuele toelichting

Voer uw antwoord in

22. Welke rol speelt het gebruik en/of het ontwikkelen van open leermateriaal bij jouw professionele groei?

Voer uw antwoord in

23. De volgende vragen gaan over het beter aansluiten van onderwijs op de leerling. Denk hierbij aan dat je oog hebt voor wat een leerling al weet en kan (voorkennis en niveau), én voor de wereld waarin de leerling leeft (context).

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Ik kan met open leermateriaal aansluiten bij <u>de voorkennis</u> van de leerling.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan met open leermateriaal aansluiten bij <u>het niveau</u> van de leerling.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan met open leermateriaal aansluiten bij <u>de context</u> van de leerling.	☐	☐	☐	☐	☐

24. Ruimte voor evt. toelichting

Voer uw antwoord in

25. De volgende vragen gaan over de afstemming tussen vakken. We bedoelen hiermee dat de leerstof, vaardigheden en manier van lesgeven van verschillende vakken op elkaar worden afgestemd. Zo ontstaat er een logisch en samenhangend geheel, waardoor leerlingen makkelijker verbanden leggen en er transfer van kennis plaats kan vinden.

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Ik vind het belangrijk dat de verschillende vakken op elkaar aansluiten.	☐	☐	☐	☐	☐
Leermateriaal (in algemene zin) draagt bij aan de aansluiting van vakken.	☐	☐	☐	☐	☐
Open leermateriaal draagt bij aan de aansluiting van vakken.	☐	☐	☐	☐	☐

26. Ruimte voor evt. toelichting

Voer uw antwoord in

Bijlage B. Stellingen focusgroepen

Thema	Verbinding onderzoeksvraag	Stelling
Onderwijskwaliteit	1a	1. Met open leermateriaal kan je beter aansluiten bij de voorkennis, niveau en context van de leerling.
Onderwijskwaliteit	1b	2. Door middel van open leermateriaal kan je didactische vaardigheden verbeteren.
Onderwijskwaliteit	1b	3. Het toepassen van open leermateriaal leidt tot betere lessen en leerervaringen voor leerlingen.
Onderwijskwaliteit	1c	4. Door middel van open leermateriaal kan je meer afstemming tussen vakken creëren voor leerlingen.
Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar	2a	5. Als leraar ervaar je meer autonomie door open leermateriaal (zelf bepalen hoe open leermateriaal wordt gebruikt en aangepast).
Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar	2a	6. Als leraar ervaar je meer regie door open leermateriaal (doelgericht inzetten van open leermateriaal in curriculum in samenwerking met collega's).
Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar	2b	7. Open leermateriaal vergroot de persoonlijke uitdaging en professionele groei van leraren.
Aantrekkelijkheid van het beroep als leraar	2c.	8. Samen met collega's aan open leermateriaal werken (binnen en buiten school) vergroot het werkplezier en de teamspirit van leraren.